

**การอภิปรายเรื่อง
มหาวิทยาลัย
กับ
เสรีภาพทางวิชาการ**

ณ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผู้อภิปราย

ศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี

อธิการรองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร. เกษม สุวรรณกุล

อธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ สุขุม นวลสกุล

อธิการบดีมหาวิทยาลัยรามคำแหง

ภราดา ประทีป มาร์ติน โกมลมาส

อธิการบดีวิทยาลัยอัสสัมชัญบริหารธุรกิจ

ผู้ดำเนินการอภิปราย

รองศาสตราจารย์ บัณฑิต กุฎิรมย์ขวัญ

ผู้ช่วยคณบดี คณะศึกษาศาสตร์ มศว

มหาวิทยาลัย กับ เสรีภาพทางวิชาการ

รศ. บัณฑิต การอภิปรายวันนี้ ดังที่ทุกท่านทราบ
แล้วว่า จะอภิปรายเรื่องมหาวิทยาลัยกับเสรีภาพ
ทางวิชาการ นับเป็นเกียรติและเป็นความภาคภูมิใจ
อย่างยิ่งของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒและ
คณะศึกษาศาสตร์ที่วิทยากรผู้ยิ่งใหญ่ทั้งสี่ท่านได้มา

พร้อมกันในวันนั้นะคะ ท่านแรก ท่านเป็นอธิการคน
แรกของวิทยาลัยวิชาการศึกษา (ต่อมาเป็นมหา-
วิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒในปัจจุบันนี้) ท่านเคย
ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมการฝึกหัดครู รองปลัดกระ-
ทรวงศึกษาธิการ และตำแหน่งอื่น ๆ อีกมากมาย

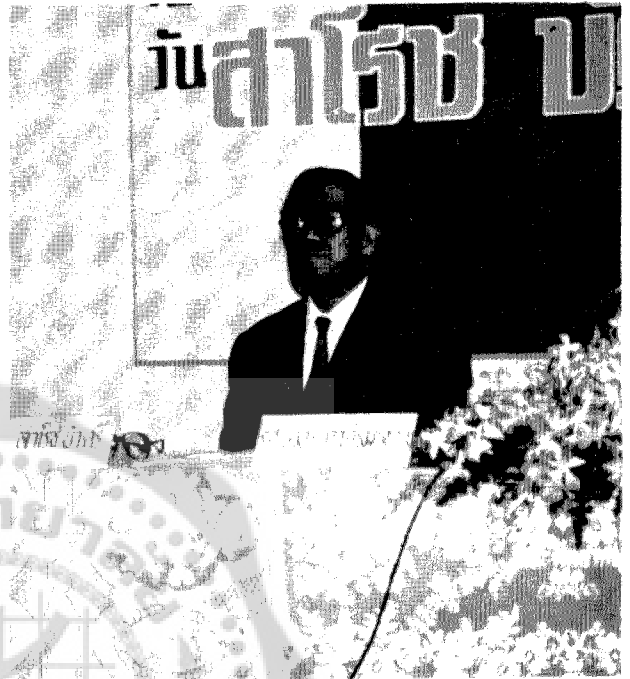
แม้ว่าขณะนี้ท่านจะพ้นตำแหน่งทางราชการไปแล้ว แต่ปรากฏว่าหน้าที่การงานในปัจจุบันของท่านยังมีอีกหลายหน้าที่ อาทิเช่น เป็นกรรมการบัญญัติศัพท์ อุดมศึกษาของทบวงมหาวิทยาลัย กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิสภามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นประธานอนุกรรมการดำเนินการศึกษาและกำหนดหลักวิชาศึกษาศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์ ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติที่กำลังเป็นที่กล่าวขวัญกันมากก็คือศึกษาศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์ นอกจากนี้ท่านยังเป็นภาคีสมาชิกของราชบัณฑิตยสถานคนแรกในประเทศไทยในสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ ท่านผู้นี้คือ ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี (เสียงปรบมือ) ท่านที่สองท่านเคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย เคยเป็นนายกสภามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นนายกสภาสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัยรามคำแหง เคยรักษาการในตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยขอนแก่น และในปัจจุบันนี้ท่านดำรงตำแหน่งนายกสภามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัยมหิดล เป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และดำรงตำแหน่งอธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มาหลายสมัยจวบจนปัจจุบัน นับว่าท่านมีประสบการณ์เกี่ยวกับมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในเมืองไทย

ถึง 8 มหาวิทยาลัย ท่านผู้นี้ก็คือ ศาสตราจารย์ ดร. เกษม สุวรรณกุล (เสียงปรบมือ) อีกท่านหนึ่งนะคะ ท่านบอกว่าท่านเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2514 ปัจจุบันทำหน้าที่ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี พร้อม ๆ กับการรับตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัย สมัยที่ 2 และเป็นประธานคณะกรรมการบริหารกีฬา มหาวิทยาลัย เป็นอนุกรรมการแก้ไขปัญหาแรงงานของกระทรวงมหาดไทย กรรมการองค์การส่งเสริมกีฬาแห่งประเทศไทย กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาผลงานทางวิชาการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นกรรมการฝ่ายวิชาการของสมาคมรัฐศาสตร์ และเป็นผู้บรรยายพิเศษในสถาบันการศึกษาหลาย ๆ แห่ง อาทิเช่น วปอ. และโรงเรียนนายอำเภอ หน้าที่สำคัญขณะนี้ของท่านก็คือ อธิการบดีมหาวิทยาลัยรามคำแหง ท่านรองศาสตราจารย์ สุขุม นวลสกุล (เสียงปรบมือ) เรามีท่านอธิการบดีและท่านอดีตอธิการ ในมหาวิทยาลัยของรัฐ 3 ท่าน ในการบรรยายครั้งนี้ เพื่อให้สมบูรณ์แบบยิ่งขึ้น เราได้คำนึงถึงสถาบันอุดมศึกษาของเอกชนด้วย จึงเรียนเชิญวิทยากรภาคเอกชนมาท่านหนึ่ง ท่านผู้นี้เป็นผู้ยิ่งใหญ่ในวงการศึกษาของเอกชน ท่านเป็นกรรมการอำนวยการสภาผู้ปกครองและครูแห่งประเทศไทย เป็นนายกสมาคมเกียรตินิยมการศึกษาแห่งประเทศไทย ที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า Phi Delta

Kappa เป็นเลขาธิการสภาการศึกษาอาคารออลิคแห่งประเทศไทย เป็นผู้สังเกตการณ์ถาวรประจำองค์การยูเนสโกของการศึกษาออลิคสากล เป็นกรรมการอำนวยการมูลนิธิร่วมจิตน์อมเกล้า กรรมการมูลนิธิร่วมไทรทอง หน้าที่ประจำของท่านคือ อธิการบดีสถาบันการศึกษาที่เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า ABAC หรือวิทยาลัยอัสสัมชัญบริหารธุรกิจ ชื่อของท่านถ้าเรียกกันให้ถูกต้องเต็มยศต้องเรียกท่านว่า ภราดา ประทีป มาร์ติน โกมลมาศ (เสียงปรบมือ)

ณ บัดนี้เราจะเริ่มประเด็นการอภิปราย ที่ว่ามหาวิทยาลัยแต่ละแห่งมีเสรีภาพทางวิชาการนั้น เป็นความจริงเพียงใด มีเสรีภาพมากน้อยอย่างไร ผู้บริหารมหาวิทยาลัย ผู้บริหารสูงสุดในตำแหน่ง อธิการหรืออธิการบดี จะส่งเสริมให้เกิดเสรีภาพทางวิชาการสูงสุดได้อย่างไร มากน้อยแค่ไหน และที่มีปัญหากันอยู่ว่า ถ้าหากว่ามีเสรีภาพทางวิชาการในมหาวิทยาลัยมาก ๆ จะเป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยนั้น เป็นความจริงหรือไม่ ประเด็นต่าง ๆ ดังกล่าว ท่านผู้ฟังจะได้รับทราบในวันนี้ ขอเรียนเชิญท่านแรกนะคะคือ ท่านศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี

ศ.ดร.สาโรช ขอขอบคุณครับ ก่อนอื่นผมใคร่ขอ

อธิบายคำว่า "เสรีภาพ" ก่อน เพราะอาจจะเป็นการเตือนสติกันได้บ้าง คำว่าเสรีภาพรู้สึกว้าใคร ๆ ก็อยากได้เหลือเกิน ตั้งแต่สมัยโบราณมา เช่น ตั้งแต่สมัยปฏิวัติอเมริกัน 1776 ผู้รักชาติ Patrick Henry ก็ได้กล่าวว่า "Give me liberty, or give me death" "ขอจงให้อิสรภาพและเสรีภาพแก่ข้าพเจ้าเถิด ถ้ามิฉะนั้นแล้วก็ขอตายดีกว่า" หรือสมัยปฏิวัติฝรั่งเศส 1789 สมัยนั้น วอลแตร์ (เป็นนามปากกา ชื่อจริงของเขาคือ ฟรังซัว มารี อารูเอ) บอกว่า "I may not agree with what you say, but I will fight to the death for the right for you to say it" เป็นไทยก็

แปลว่า "ข้าพเจ้าไม่เชื่อหรอกที่ท่านกล่าวนั้นนะ แต่ว่าข้าพเจ้าจะขอสู้จนตัวตายเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิที่ท่านจะได้กล่าวสิ่งนั้น" พระพุทธเจ้าของเราที่ปฏิบัติจนได้อิสราภาพหรือเสรีภาพจากอกุศลมูลทั้ง - หลายได้แก่ ความโลภ ความโกรธ ความหลงหรือกิเลสทั้งหลาย เพราะฉะนั้นอิสราภาพจึงเป็นสิ่งที่ใคร ๆ ก็ต้องการทั้งนั้น โดยเฉพาะในเรื่องเสรีภาพทางวิชาการนั้นควรพิจารณาให้ดี. ถ้าพิจารณากันตั้งแต่ต้น ก็อาจดูการกระทำของมนุษย์ก่อน. มนุษย์เรามีการกระทำทางกาย วาจาและใจ ใจนี้คือความคิด ส่วนกาย วาจา นั่นก็คือ การกระทำ. คิดแล้วก็กระทำ เริ่มต้นด้วยสิ่งนี้. ดังนั้นเสรีภาพก็อยู่ใน 2 สิ่งนี้แหละ คือ การกระทำและความคิด ถ้าเป็นเสรีภาพบริสุทธิ์มันก็เป็นสภาพอย่างหนึ่ง ในสภาพอย่างนั้นคนเราจะคิดอะไรก็ได้ จะคิดในทางดีหรือคิดในทางเลวทรามอะไรก็ได้ แล้วก็ทำอะไรไปตามความคิดนั้น แต่ว่าเราต้องอยู่คนเดียว จึงจะได้มีเสรีภาพบริสุทธิ์เช่นนั้นได้. เพราะว่าจะคิดอะไร หรือทำอะไรก็ตาม ไม่ต้องกระทบกระเทือนใคร จะคิดในสิ่งที่ลามก หรือคิดในสิ่งที่สวยงาม คิดเสร็จแล้วก็ทำสิ่งลามกอะไรก็เชิญว่าไปคนเดียว นี่เป็นเสรีภาพที่บริสุทธิ์ เราจะเอาหรือ ไม่ว่าจะเป็นในทางวิชาการหรืออะไรก็ตาม วิชาการที่ลามกก็มี เราจะคิดอย่างไร แต่ว่าโดยความจริงแล้วมันไม่บริสุทธิ์ เสรีภาพที่บริสุทธิ์คง

ลำบาก เพราะว่าเราอยู่กันเป็นสังคม จะคิดอะไรนี่ก็คิดได้ คิดได้ตามใจชอบ แต่ว่าจะกระทำการตามใจชอบตามที่คิดนั้นคงไม่ได้ เพราะว่าคงจะไปเบียดเบียนผู้อื่นเขา เขาก็จะเล่นงานเราบ้าง ก็จะเกิดความอลเวงและความปั่นป่วนในสังคมมาก เพราะฉะนั้นในสังคมของไทยเรา จะเป็นมหาวิทยาลัยหรือจะเป็นสังคมอื่น ๆ อะไรก็ตาม Liberty หรือ Freedom นั้น คงจะอยู่ในขอบเขตของกฎเกณฑ์หรือของกฎหมายซึ่งพวกเราต้องตกลงกันเอง สมาชิกในสังคมนั้นตกลงกันเองว่าจะมีเสรีภาพได้เพียงไหน มิฉะนั้นแล้วก็คงจะเป็นสังคมของคนป่า เสรีภาพที่บริสุทธิ์นั้นถ้าไม่อยู่คนเดียวแล้วก็คงไม่ได้ เช่น อย่างการอยู่คนเดียวของ โรบินสัน ครูโซ ในเรื่องที่เราเคยอ่านเมื่อเด็กที่เขาเขียนโคลงไว้ว่า "I am monarch of all I survey." "มองไปทางไหน ข้าพเจ้าเป็นพระเจ้าแผ่นดินไปหมดเลย" เพราะว่าอยู่คนเดียวทำอะไรก็ทำได้. ดังนั้นเสรีภาพในทางวิชาการของมหาวิทยาลัย ก็คงเช่นกัน ต้องมีขอบเขตอยู่ในกฎเกณฑ์หรือในกฎหมาย มิฉะนั้นก็จะเป็นมหาวิทยาลัยของคนป่าไปได้ คือว่าถ้าเป็นเรื่องความคิดแล้วละก็เชิญคิดได้ เชิญคิดไปในทางวิชาการก็ไม่ว่า แง่ใดเชิญคิดได้ เชิญทดลองในห้อง Lab. ได้, เชิญได้ เชิญถกเถียงกันได้ ในการสัมมนาหรือว่าในห้องเรียนของเรา ในด้านความคิดก็ยอมได้, แต่พอมาถึงด้าน action ด้านที่จะกระทำ ด้านที่จะปฏิบัติ

แล้วต้องคิดให้มาก. เพราะว่าเราไม่ได้มีเสรีภาพบริสุทธิ์ เราอยู่กันตั้งหลายคน. เราจะสอนหรือไม่ เรื่องนี้จะออกไปกระทำอะไรหรือไม่ จะต้องใช้ปัญญาไตร่ตรองดูก่อน. คนที่ใช้ปัญญาไตร่ตรองดูก่อนจึงจะพูดได้ว่าเป็นคนที่มีเสรีภาพจริง ๆ มิฉะนั้นแล้วก็จะเกิดอลเวง นี่เป็นของธรรมดา. เราก็เข้าใจกันอยู่ ไม่ใช่คิดอะไรไปแล้วก็ทำโผงผาง ๆ ออกไปเลย ก็อาจจะเป็นภัยต่อตัวเอง แล้วก็ภัยต่อสังคมก็ได้ เช่น เราไม่คิดให้ดี เราารู้สึกว่าสังคมของฮิบนี้รู้สึกจะมีเสรีภาพมาก แต่ลองไปคิดให้ดี หรือลองดูให้เห็นกับตา เอะ ปัญญา มาไตร่ตรองก็จะตกใจมากนะ ผมเคยไป

เห็นสังคมฮิบที่กรุงเทพมหานคร ประเทศเนปาล พวกฮิบทั้งหญิงทั้งชาย เชลละชละกันอยู่บนเจดีย์แห่งหนึ่ง บนเจดีย์เสียด้วยนะ ไปดูแล้วไอ้โฮตายจริง ก็ไปคุยกัน เขาบอกว่าเขาเสรีภาพมาก. มียังไง เขาบอกว่าภายในใจเขาแต่ละคน ในร่างกายของแต่ละคนมีความดีอยู่ มีความคิดที่ดีมี creativity อยู่นะ แต่ว่าถ้าร่างกายยังปกติดอยู่ สิ่งที่ดีเหล่านั้นยังไม่ออกมา. เพราะฉะนั้นต้องทำให้ร่างกายมันมีเมเสียก่อน เพราะฉะนั้นต้องกินเฮโรอินเสียก่อน สูบฝิ่นอะไรเสียก่อน พอมีเมเสียแล้ว ความดีเหล่านั้นก็จะออกมาเอง. เขาคิดอย่างนี้ นี่แสดงว่ายังไม่ได้ใช้ปัญญาอะไรเลย โผงผาง ๆ ออกไปเลย คิดอะไร

- เสรีภาพจะเกิดจากกฎเกณฑ์อันใดในสังคมมนุษย์
- คิดแล้วจะเกิดอะไรขึ้นบ้าง ทดลองก่อน

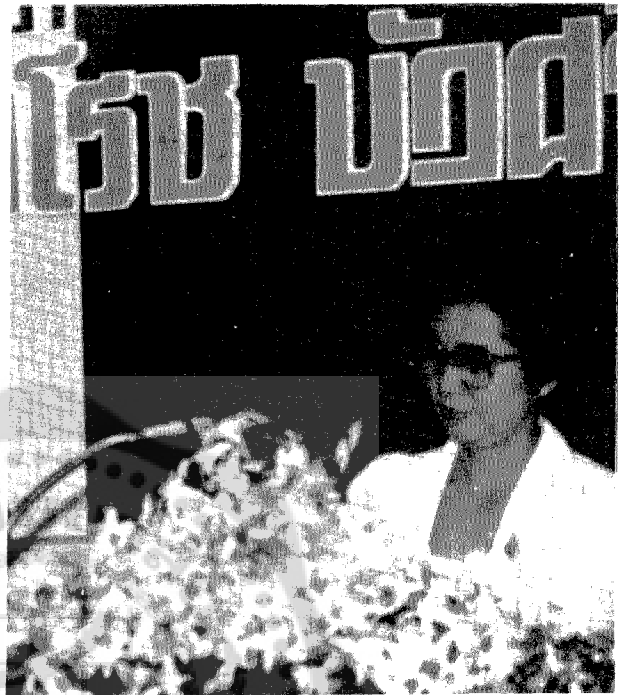
6

ได้ก็เอาออกไปเลย. จะเห็นว่าในทางวิชาปรัชญาการศึกษา เราก็เรียนกันอยู่ ที่เขาเตือนเป็น - ภาษากรีกว่า Pragma ? พวกปรัชญา Pragmatism ก็จะเตือนเสมอว่า แฟรกมา ? คือจะจริงหรือ ? คิดอะไรได้ก็ให้ทดลองดูก่อน ทดลองในห้อง Lab. ทดลองสัมภาษณ์ ทดลองคิดก่อน ถ้าเห็นว่ามันไปได้ไม่เป็นภัย เป็นความดีเป็นความเจริญออกงามแก่พวกเราแล้ว ก็เชิญเลย ต้องทดลองเสียก่อน นี่ก็คือ ถ้ามีความคิดหรือมีความเชื่อหรือมีความดำริที่มันในอะไรแล้วก็แปลว่าจะต้องควบคู่ไปกับปัญญาเสมอ. มิฉะนั้นท่านจะไปไหนมาไหนลำบากมาก. ผมจำได้เมื่อเรียนอยู่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นานมาแล้ว ตั้งแต่ท่านหลายคนยังไม่เกิด ตอนนั้นได้เรียนบทละครของ ยอร์ช เบอนาร์ด ชอว์ (George Bernard Shaw) นักประพันธ์เอก. เรื่อง "เจนีวา" (Geneva) เขียนขบขันมาก. เบอนาร์ด-ชอว์ ได้พูดอย่างขบขันว่า จะเอาประชาธิปไตยหรือ ? ก็ฮิตเลอร์นั้นแหละประชาธิปไตยที่สุด เพราะว่าพอเขาพูดว่ายังงี้ ทุกคนตกลงยกมือหมด 100% จะบุกโปแลนด์ใหม่, ตกลง จะบุกเชก - โกลโลวาเกียใหม่, ตกลง เบอนาร์ด ชอว์บอกว่า จะเอาประชาธิปไตยที่ไหนมากไปกว่านี้อีกละ. (เขาพูดอย่างขบขันนะ) อย่างนี้เราควรเข้าใจได้ว่าเป็นประชาธิปไตยที่ผิด. คือแต่ละคนไม่ได้

ใช้ปัญญาเลย ไม่ได้โต้เถียงกันจนเหนื่อยอ่อนเสีย - ก่อนจึงโหวต ไม่มีเลย คนนั้นว่ายังงี้ก็เอาอย่างนั้นเลย คิดอะไรได้ก็กระทำเลยโดยไม่ใช้ปัญญา นี่ใช้ไม่ได้. เพราะฉะนั้นผมก็จะสรุปเสียก่อนที่จะพูดว่าเสรีภาพโดยที่ไม่ได้ใช้ปัญญาไตร่ตรองควบคู่ไปนั้น คงเป็นเสรีภาพของคนป่าเถื่อน ที่นั่นหันมาในมหาวิทยาลัยของเรา ผมเองเรียนมาทางการศึกษาไม่ได้เรียนทางอื่น ก็จะพูดว่าอย่างคณะศึกษาศาสตร์ของเราเป็นต้น เรามีเสรีภาพที่จะคิดทางวิชาการมากมาย เชิญพระเดชพระคุณคิด กลัวจะไม่คิดเท่านั้น จะคิดเรื่องประถมศึกษา คิดเรื่องประชาธิปไตยในห้องเรียน คิดเรื่องหลักสูตร คิดเรื่องวิธีสอน คิดเรื่องคอมพิวเตอร์ในการสอนหรือคิดเรื่องอะไร ๆ ก็เชิญคิด มีเครื่องมือเครื่องมือในการคิดเป็นอันมากในมหาวิทยาลัยแห่งนี้ แต่เมื่อคิดได้แล้วก็โปรดนำไปทดลองเสียก่อน โดยมากในต่างประเทศนั้นเมื่อคิดอะไรได้แล้ว ก็ทดลองในห้องเรียนสาธิตของเขา. ในประเทศของเรานั้นไม่รู้ว่าจะทดลองได้หรือไม่. ในโรงเรียนสาธิตของเรานี้ผมก็ไม่ค่อยแน่ใจนะ. แต่เมืองเขานั้นทดลองเด็ดขาด เพราะว่าอาจารย์ในห้องเรียนสาธิตนั้นก็คืออาจารย์ศาสตราจารย์ ของคณะศึกษาศาสตร์ นั่นเอง ต้องลงไปสอนหรือไปประชุมด้วย เพราะฉะนั้นเขาก็ลงไปทดลองได้. เท่าที่ผมเคยเห็นมากับตานี้ เขาทดลองกันคำว่าเรื่อง Child Development ใน

โรงเรียนสาธิตของเขา. ในที่สุดเขาก็ออกเป็นตำราเผยแพร่ออกไป มีชื่อเสียงมากเหลือเกิน. พอออกมาปีนี้. ปีรุ่งขึ้นปรากฏว่าญี่ปุ่นแปลแล้ว. ข่างรวดเร็วเหลือเกิน. อีกตัวอย่างหนึ่งก็คือ John Dewey คิดแล้วก็ทดลอง ทดลองเรื่องการศึกษา คือเขามีเสรีภาพที่จะคิดได้ มีเสรีภาพที่จะทดลอง ได้ทดลองเรื่องการศึกษาแผนใหม่ในโรงเรียนสาธิตและโรงเรียนอื่น ๆ ตั้ง 8 ปี. เมื่อเห็นว่าได้เรื่องแล้วจึงประกาศออกมาปฏิบัติ แพร่หลายออกไป ในมหาวิทยาลัยของเราเองนี้ ว่าที่จริงแล้วในทางวิชาการนี้ก็เชื่อก็คือทดลอง เชิญโต้เถียงเชิญว่ากันเข้าไป. แต่ว่าถ้าจะเอาไปปฏิบัติในชุมชน ก็ต้องใช้ปัญญาพิจารณาเสียก่อน เพราะว่าเราไม่ได้เป็นเทวดาที่ไหน ที่จะไปบังคับให้ประชาชนเขาใช้ คงไม่ได้ เพราะฉะนั้นผมก็จึงขอสรุปเสียเลยว่า มหาวิทยาลัยกับเสรีภาพทางวิชาการนั้น ย่อมจะมีปัญญาอยู่เป็นศูนย์กลางคือ เป็นปัญญาให้คิดในทางที่เป็นกุศลและเป็นปัญญาให้ปฏิบัติในทางที่เป็นกุศล. ถ้าเสรีภาพในมหาวิทยาลัยเป็นไปโดยปราศจากการใช้ปัญญาแล้ว ก็เป็นเสรีภาพของโจรครับ ขอขอบคุณ

รศ. บัณฑิต ท่านศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัณฑิต ได้ให้แง่คิดในตอนแรกว่า ถ้าหากว่าเราคิดจะมีเสรีภาพบริสุทธิ์จริง ๆ แล้วต้องอยู่คนเดียว ถ้า

ต้องการเสรีภาพบริสุทธิ์ มาอยู่ในสังคมก็จะลำบาก เพราะการกระทำตามใจชอบของเราคนเดียวนั้น ก็จะเป็นการเบียดเบียนผู้อื่นทำให้เกิดความปั่นป่วนในสังคม และเมื่อมาเปรียบเทียบกับเสรีภาพในมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะเสรีภาพทางวิชาการนั้น ท่านได้เน้นแล้วเน้นอีกว่าใช้ปัญญาไตร่ตรองก่อนปฏิบัติ คือเราทุกคนมีสิทธิ์ มีเสรีภาพที่จะคิด แต่เมื่อปฏิบัติแล้วต้องปฏิบัติโดยมีปัญญาเป็นศูนย์กลาง ต่อไปเราจะได้ฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องมหาวิทยาลัยกับเสรีภาพทางวิชาการของวิทยากรท่านต่อไป ขอเรียนเชิญท่านศาสตราจารย์ ดร.เกษม สุวรรณกุล

ศ.ดร.เกษม ขอบคุณครับอาจารย์ ท่านอาจารย์ นิสิต ก่อนจะเข้าเรื่องผมขอเวลาสัก 30 วินาที พูดอะไรสักนิด เผอิญเป็นวันเกิดของท่านอาจารย์สาโรช ท่านได้พูดอะไรไว้ประทับใจผมอย่างหนึ่งนานมาแล้วแต่ผมขอระบายให้ท่านฟังในวันนี้ ท่านยังไม่เคยฟังที่ผมจะพูดนี้เลย คือมีคนเล่าให้ผมฟังว่า ครั้งหนึ่งท่านได้ไปปราศรัยในที่ประชุมนิสิตมหาวิทยาลัยนี้ ที่สำเร็จการศึกษาแล้ว ท่านขึ้นต้นว่า บัณฑิต แปลว่า ไม่ได้ความ คำนี้ถูกใจผมจริง จริง ๆ แล้วที่ท่านพูดนี้จริงที่สุด ที่ว่าบัณฑิตแปลว่าไม่ได้ความ เพราะตรงกับที่เมื่อผมจบปริญญาเอก สิ่งหนึ่งที่ผมรู้คือรู้ว่าเราไม่ได้ความ คือรู้ว่าผมไม่รู้อะไรเลย แต่ที่เรียนมาทั้งหมดก็เพื่อว่าเราได้กุญแจดอกเดียว ได้มาดอกเดียวแท้ ๆ และก็กุญแจ

ดอกนี้ จะเอาไปไขที่ไหน เราอยู่ที่ไข รู้แต่นั้นเอง แต่ว่าถ้าหากเราไม่เอากุญแจดอกนั้นไปไขแล้ว เราจะไม่ได้รับความจริง ฉะนั้นผมคิดว่าที่ท่านอาจารย์สาโรชพูดว่าบัณฑิต ก็เป็นการเตือนใจนิสิตที่สำเร็จการศึกษา ไม่ใช่ว่าสำเร็จแล้วก็รู้อะไรมากมาย ความจริงแล้วรู้น้อยมาก จะต้องไปหาอีกถึงจะเป็นผู้รู้จริง จะเป็นบัณฑิตที่แท้จริง ผมขอพูดนอกเรื่องไว้แค่นี้

นี่จะมาถึงเรื่องเสรีภาพทางวิชาการ ผมอยากจะพูดในเรื่องต่อไปนี่ว่า เสรีภาพทางวิชาการเป็นอย่างไร และในต่างประเทศโดยเฉพาะในยุโรป อเมริกา เสรีภาพในขณะนี้เป็นอย่างไรรอยู่แล้ว จะมาพูดถึงเสรีภาพทางวิชาการเมืองไทยว่าเริ่มต้นอย่างไร และขณะนี้เป็นอย่างไรร เราควรทำอะไรบ้าง เสรีภาพทางวิชาการหรือเรียกว่า Academic freedom หรือ Autonomy ก็แล้วแต่ ถ้าเราไปดูตามหนังสือฝรั่งเราจะสรุปได้ง่าย ๆ ว่า ถ้าจะมีเสรีภาพทางวิชาการที่แท้จริง มหาวิทยาลัยจะต้องมีสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้ คือ มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งต้องมีอิสระในการแต่งตั้งอาจารย์ให้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ โดยมีต้องขออนุญาตหรือไปเกี่ยวข้องกับอย่าใดกับหน่วยงานอื่น ๆ นั่นข้อหนึ่ง ข้อต่อไปคือ มหาวิทยาลัยมีอิสระในการกำหนดเงื่อนไขการรับนิสิต กำหนดหลักสูตรในการศึกษาของนิสิต และกำหนดมาตรฐานของปริญญาเอง นี่เป็นข้อ 2

ข้อ 3 มหาวิทยาลัยกำหนดว่าจะสอนวิชาอะไรและ จะทำการวิจัยเรื่องอะไร ข้อ 4 มหาวิทยาลัย - กำหนดขนาดและความเจริญเติบโตของมหาวิทยาลัย เอง ข้อ 5 มหาวิทยาลัยเป็นผู้กำหนดการใช้จ่าย ของตนเอง นี่เป็นการกำหนดว่าเสรีภาพทางวิชา- การคืออะไรของ ดร.สโลแมน ดร.สโลแมน เป็น อธิการบดีของมหาวิทยาลัยเอสเซก ผมเจอท่านเมื่อ เดือนที่แล้ว ท่านเขียนหนังสืออีกเล่ม ก็พูดอะไรทำนองนี้เหมือนกัน ผมดูที่อื่น ๆ ในตำราอื่น ๆ กับปร- กฏว่าถ้าจะเรียกเสรีภาพทางวิชาการและตัดสินใจว่ามี หรือไม่มีก็ต้องมาดูสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ นั่นเป็นเสรี-

ภาพทางวิชาการซึ่งในขณะนี้ถ้าเราตรวจสอบดูแล้วก็มี เหลืออยู่น้อยแห่งมากที่จะเป็นอย่างนั้น แต่โดยเฉพาะ ในประเทศอังกฤษมีเหลืออยู่มาก ผมอยากจะเริ่มต้น ว่า เสรีภาพทางวิชาการเกิดขึ้นอย่างไรสักเล็กน้อย เพื่อที่จะให้เห็นว่าเรามีเสรีภาพทางวิชาการหรือไม่ และมากน้อยแค่ไหน ควรจะมีอยู่อย่างไร มหาวิทยาลัย- ลัยในความหมายปัจจุบัน ท่านทั้งหลายก็คงทราบว่ เป็นผลของความเจริญเติบโตทางวิชาการในสมัย กลาง มหาวิทยาลัยสมัยนั้นเกิดขึ้นจาก spirit of inquiry and tradition of learning คือ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากคนชาวตะวันตกมีจิตใจที่จะใฝ่รู้ใฝ่

เรียน แล้วก็อยากจะแสวงหาคือมี curiosity หรือความอยากรู้แสวงหาเป็นทุน เป็นชนบธรรม- เนียมวัฒนธรรมของเขา จึงเกิดพวกอาจารย์มารวม ตัวกัน แล้วก็มาคิดมาถกเถียงกัน พวกปรมาจารย์ ต่าง ๆ พวกปราชญ์ต่าง ๆ ก็มารวมตัวกันคิด แล้ว ถกเถียงปัญหา แล้วก็มีความสงสัยอยากฟังด้วย มาขอ ฟัง มหาวิทยาลัยก็เกิดขึ้นอย่างนั้น หรือบางทีเกิด จากว่านิสิตเองอยากจะรู้ก็ไปจ้างอาจารย์มาสอน แล้วก็เกิดมหาวิทยาลัยขึ้นในสมัยกลาง ในสมัยนั้น อยากรจะให้ข้อสังเกตว่ามหาวิทยาลัยเกิดขึ้นไม่ใช่ จากรัฐบาลไปตั้ง แต่เกิดขึ้นจากคนอยากรู้อยากเห็น คนอยากรเรียนจึงได้เกิดขึ้น แล้วก็เมื่อเป็นอย่างนี้ ก็รวมตัวกันโดยอิสระ เขาเรียกเป็น guild ใน สมัยก่อนเป็นอิสระเหมือนอาชีพอื่น ๆ ซึ่งก็ตั้งเป็น guild เหมือนกัน นั่นก็เป็นลักษณะของมหาวิทยา ลัยในสมัยนั้นเป็นระยะเวลาอันยาวนานแล้วก็ไม่ได้พึ่งหลวง หลวงไม่ได้ตั้งและก็ไม่ได้อิงเงินหลวงด้วย แต่ต่อ มาจะเห็นว่ามหาวิทยาลัยน้อยแห่งโดยเฉพาะมหา - ของรัฐที่จะไม่พึ่งเงินหลวง แทบจะไม่มีเหลืออยู่ แล้ว ในเยอรมันก็ดี ในฝรั่งเศสก็ดี ก็พึ่งหลวง ทั้งนั้น มหาวิทยาลัยอังกฤษ ไม่ว่าจะเป็น Oxford Cambridge ซึ่งไม่เคยพึ่งหลวงเดี๋ยวนี้ก็พึ่งหลวง อยู่ค่อนข้างมาก อย่างไรก็ตามโดยที่มหาวิทยาลัย ในสมัยกลางอยู่มานาน Tradition หรือชนบธรรม เนียมมหาวิทยาลัยจะต้องเป็นอิสระก็มีติดกันมาเรื่อย ๆ

ขึ้นต้นด้วยว่า มหาวิทยาลัยมีหน้าที่ที่จะต้องคิดค้นคว้า อะไรต่ออะไร เขาบอกว่าภายใต้บรรยากาศที่เป็น อิสระเท่านั้น ถึงจะคิดได้ นี่หลักเกณฑ์ที่ทำให้มหา- วิทยาลัยมีเสรีภาพทางวิชาการ ถ้าไม่มีอิสระแล้วก็จะ คิดอะไรไม่ได้ เพราะฉะนั้น Tradition ต่าง ๆ เหล่านั้นก็ติดอยู่ แต่อย่างไรก็ตามผมอยากจะชี้ให้ เห็นว่าปัจจุบันนี้เสรีภาพที่เปลี่ยนแปลงไปมากที่ - เดียว ถ้าหากจะว่าเสรีภาพอย่างที่ผมได้พูดไปเมื่อ ลักครู่ก็จะเหลืออยู่ไม่กี่ประเทศ ในประเทศอังกฤษ ก็ยังเหลืออยู่ค่อนข้างมากในคำจำกัดความที่ผมได้ เรียนไปแล้ว หรืออาจจะเป็นเมืองที่เคยขึ้น เคยอยู่ กับอังกฤษใน Tradition ของอังกฤษ เสรีภาพดัง นี้ก็ยังเหลืออยู่ แต่ถ้าไปดูประเทศอื่น ๆ แล้ว เสรี ภาพออย่างนั้นจะเริ่มลดน้อยลงไปมาก เหตุที่ลดน้อย เพราะว่ารัฐบาลต้องเข้ามาสนับสนุนในด้านการเงิน เพราะเมื่อมีนิสิตมากขึ้น ค่าใช้จ่ายก็มากขึ้นเป็นเงา ตามตัว ประกอบกับว่าในระยะหลังนี้ โดยเฉพาะ ตั้งแต่ พ.ศ. 2517 มีความไม่สงบเกิดขึ้นในมหา- วิทยาลัยมาก นิสิตเรียกร้องที่จะมีเสรีภาพในการ พุด ในการอะไรต่ออะไรมากขึ้น นิสิตต้องการเข้า ไปมีส่วนในการบริหารมหาวิทยาลัยมากขึ้น นิสิตทำ การประท้วงโน่นประท้วงนี่ จนกระทั่งเลยขอบเขต ก็เลยทำให้เกิดความคิดในพวกรัฐบาลหรือพวกปก - ครองประเทศว่าจะต้องเข้ามายุ่งเกี่ยวในการศึกษา ของมหาวิทยาลัยมากขึ้น นี่ก็เป็นสาเหตุที่ทำให้ใน

เยอรมันก็ดี ในฝรั่งเศสก็ดี ในประเทศอื่น ๆ จะเป็นญี่ปุ่นก็ดี รัฐบาลเข้ามาเกี่ยวข้องกับมากขึ้นในลักษณะต่าง ๆ กัน บางประเทศถ้าให้ผมเทียบแล้ว มีเสรีภาพน้อยกว่าเมืองไทยด้วยซ้ำ อย่างเยอรมัน ซึ่งก็นับว่าเป็นประเทศที่มีเสรีภาพทางวิชาการค่อนข้างมากในอดีต มากทีเดียว ในระยะหลังนี้ รัฐบาลก็ได้ออกกฎหมาย ให้รัฐเข้ามาเกี่ยวข้องกับการบริหารของมหาวิทยาลัยมากขึ้น แต่ก่อนนี้คนที่ จะจบจากเยอรมัน การที่จะเข้าไปในมหาวิทยาลัย ถือว่ามีสิทธิ์ที่จะเข้าได้ จะเรียนกี่ปีก็ได้ จบแพทย์แล้วจะไปเรียนอย่างอื่นอีกก็ได้ เรียนไม่รู้จบจนจกสิ้น ถ้าอยากอยู่ได้รับปริญญาก็เรียนต่อไปไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียนด้วยซ้ำ ถือเป็นสิทธิ์ จะเรียนกี่ปีก็ได้ไม่มีคนมาห้าม นั่นเป็นสิทธิเสรีภาพของเขา แต่ต่อมาเมื่อมีผู้เรียนมากขึ้น ค่าใช้จ่ายมากขึ้น รัฐบาลของรัฐ (มหาวิทยาลัยในเยอรมันเป็นของรัฐ) ก็ได้ ออกกฎหมายว่าต่อไปไม่ได้ ต้องกำหนดจำนวนเวลาที่เรียนหนังสือ จะต้องมีการดูว่าเรียนได้ผลหรือไม่ เหล่านี้เป็นต้น ในแต่ละสาขาวิชาบางที่ก็ออกมาว่าในแต่ละสาขาวิชาจะต้องให้มีลักษณะเป็นสหสาขาวิชามากขึ้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นการออกกฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้องการบริหารหรือการศึกษาของประเทศมากขึ้นทุกที ในประเทศอื่น ๆ ก็เช่นกัน รัฐเข้ามาควบคุมในการที่จะกำหนดหลักสูตรบ้าง บางที่เข้ามากำหนดกฎเกณฑ์ในด้านของการแต่งตั้งอาจารย์

มากขึ้น ๆ ยกตัวอย่างประเทศออสเตรีย มหาวิทยาลัยของเขาก็มีคล้าย ๆ รัฐมนตรีว่าการทบวงของเราเหมือนกันเรียกว่ากระทรวง Science & Technology กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีหน้าที่ดูแลมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ถูกกฎหมายแล้ว และวิธีการของเขาแล้วเขามีอำนาจมากกว่า รัฐมนตรีทบวงของเรามากทีเดียว ในการที่จะเข้าไปควบคุมกิจการของมหาวิทยาลัย ในเรื่องของหลักสูตร ในเรื่องของการจะขยายมหาวิทยาลัย ในเรื่องของการกำหนดงบประมาณตลอดจนการแต่งตั้งศาสตราจารย์ ในกฎหมายของออสเตรียกำหนดว่าการที่จะแต่งตั้งศาสตราจารย์ได้จะต้องเสนอไปให้รัฐมนตรีเป็นคนตัดสินใจ 3 คน ส่งไปให้ 3 คน แล้วก็จะเลือกหนึ่งคน แต่ตามธรรมดาแล้วมักจะเลือกเอาคนแรกที่มาวิทยาลัยเสนอไป แต่ว่ามีกรณีเหมือนกันที่ไม่เลือกเอาคนแรก เคยมีเหมือนกันแต่น้อยครั้ง อย่างไรก็ตามเป็นอำนาจของเขาที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับการแต่งตั้งศาสตราจารย์ ฉะนั้นผมรู้สึกว่ารุบแล้วถึงแม้ว่าในอดีตจะมีขนบธรรมเนียมประเพณีของประเทศตะวันตกที่จะให้เสรีภาพทางวิชาการกับมหาวิทยาลัยมากที่สุด แต่ในระยะหลังด้วยเหตุการณ์ต่าง ๆ ทำให้รัฐเข้ามาเกี่ยวข้องควบคุมกิจการของมหาวิทยาลัยมากขึ้นทุกที หันมาดูประเทศไทยสักนิดว่ามันต่างกันอย่างไรรวม ๆ กัน ผมอยากจะเรียนว่าต่างกันมากเลย ต่างกันทั้งต้นเหตุของ

กำเนิดและ mission ของมหาวิทยาลัยเป็นอย่าง
 ไร mission หรือหน้าที่ของมหาวิทยาลัยค่อนข้าง
 จะต่างกันมาก เราต้องยอมรับว่ามหาวิทยาลัยเป็น
 สถาบันทางสังคมอย่างหนึ่ง เกิดขึ้นมาเพื่อสนอง-
 ความต้องการของสังคม ในตะวันตกผมเรียนแล้ว
 เมื่อสักครู่ว่า มหาวิทยาลัยเกิดมาสนองความต้อ
 งการ อันได้แก่ ความอยากรู้อยากเห็น ความใฝ่รู้
 ใฝ่เรียนของชาวตะวันตกเกิดขึ้นมาสนองความต้อ
 งการทางสังคมอย่างนั้น แต่ว่ามหาวิทยาลัยไทยเริ่ม
 ต้นทีเดียวไม่ได้เกิดโดยปราชญ์มาเจกกัน แล้วคุยกัน
 แล้วมีลูกศิษย์ลูกหาวิ่งเข้าไปฟังหรือนักศึกษาอยาก
 จะรู้จนไปจ้างนักปราชญ์มาเป็นครูสอน เมืองไทยไม่ได้
 เกิดขึ้นอย่างนั้น แต่เกิดขึ้นโดยในหลวงรัชกาลที่ 6
 ความจริงเริ่มตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 คิดว่าเมืองไทย
 จะเจริญได้ต้องมีการศึกษาชั้นสูง หลังจากที่ในหลวง
 รัชกาลที่ 5 ได้ทรงตั้งโรงเรียนต่าง ๆ เช่น โรง-
 เรียนโยนตรศึกษา โรงเรียนราชแพทยวิทยาลัย
 โรงเรียนกฎหมาย โรงเรียนมหาดเล็ก พอมาถึง
 รัชกาลที่ 6 ก็รวมโรงเรียนต่าง ๆ เหล่านี้ขึ้นมา
 เป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เริ่มต้นด้วยเป็นโรง-
 เรียนข้าราชการพลเรือนก่อน ชื่อของโรงเรียนข้าราชการ
 พลเรือนท่านทั้งหลายก็คงจะทราบแล้วว่าตั้ง
 ขึ้นมาเพื่อหาคนไปทำงานหลวง หลวงตั้งเพื่อหาคน
 ไปทำงานหลวง ไม่เช่นนั้นคงไม่ชื่อว่าโรงเรียนข้า-
 ราชการพลเรือน แล้วโรงเรียนข้าราชการพลเรือน

นี้เปลี่ยนมาเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพราะ
 ฉะนั้นจะเห็นได้ชัดว่ามหาวิทยาลัยตั้งขึ้นโดยหลวง
 และเพื่อจะตอบสนองความต้องการของหลวง อย่าง
 ไรก็ตามคนที่คิดในสมัยแรกในการตั้งจุฬาลงกรณ์มหา-
 วิทยาลัยเป็นคนเก่งทั้งนั้น คนฉลาด ผมได้อ่านประวัติ
 ของจุฬาฯ ถึงการถกเถียงระหว่างพวกผู้ใหญ่ ข้าราชการ-
 การชั้นผู้ใหญ่ในสมัยเก่า เขาได้คิดมากคือเมืองไทย
 ไม่เคยมีของพระคัมภีร์มาก่อน เขาต้องเริ่มต้นถกเถียง
 กันว่า University จะเรียกเป็นไทยว่าอย่างไร
 เพราะว่ายังไม่เคยมีภาษาไทย บางคนก็บอกว่าให้
 เรียกว่า "สากลวิทยาลัย" สุดท้ายก็เลือกเอา "มหา-
วิทยาลัย" แทนที่จะเอา "สากลวิทยาลัย" เดิม
 ที่จุฬาฯ เกือบจะชื่อว่า "รัตนโกสินทร์สากลวิทยาลัย"
 แต่ว่าตอนหลังก็เปลี่ยนเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 อย่างไรก็ตามท่านผู้ใหญ่ที่คิดในสมัยนั้นก็คิดเรื่องเสรี-
 ภาพไว้มากทีเดียว เหมือนอย่างในยุโรปค่อนข้าง
 มากและถ้าหากตรวจสอบแล้วกฎหมายฉบับแรก ๆ เมื่อ
 ตั้งมหาวิทยาลัยโดยเฉพาะจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 ให้เสรีภาพกับมหาวิทยาลัยมากกว่าปัจจุบันมาก สมัย
 ก่อนถ้าไปเปิดกฎหมายของจุฬาฯ ฉบับ พ.ศ. 2477
 กิติ ฉบับ พ.ศ. 2486 กิติ เราจะเห็นว่ามหา-
 วิทยาลัยมีเสรีภาพมากกว่าปัจจุบัน ยกตัวอย่างอย่าง
 เช่นว่าหลักสูตรเสรีแก่มหาวิทยาลัยไม่ต้องอ้างอิง
 ไปที่ไหน การแต่งตั้งศาสตราจารย์ก็เสรีแก่มหา-
 วิทยาลัยไม่ต้องอ้างอิงไปที่ไหน ฉะนั้นจะเห็นว่า

มหาวิทยาลัยของเราเริ่มต้นด้วยการมีเสรีภาพมาก ต่อจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็มีมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้นเป็น 4-5 แห่ง อย่างมหาวิทยาลัยแพทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ตอนนั้นก็อิสระมาก เพราะตั้งขึ้นโดยที่ไม่อยู่ในความควบคุมของใคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีลักษณะที่ค่อนข้างแปลกในตอนนั้น คือ ไม่เหมือนมหาวิทยาลัยอื่น และไม่ได้เป็นหน่วยราชการอะไรทั้งสิ้น แต่เรียกว่ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง มีเสรีภาพมากในเรื่องการหารายได้ทั้งหมด มาเปลี่ยนเป็นหน่วยราชการตอนหลัง แต่อย่างไรก็ตามเมื่อมหาวิทยาลัย 4-5 แห่งเกิดขึ้นแล้ว เสรีภาพยังคงอยู่มากทีเดียว จนกระทั่งมาถึงสมัยที่ได้มีการตั้งมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาคขึ้น มีขอนแก่น เชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเกิดขึ้นหลายแห่งก็ได้มีการคิดกันถึงจะต้องมีการดูแลมีการประสานงานกัน เพราะรัฐบาลต้องใช้จ่ายในการให้มหาวิทยาลัยมาก เสรีภาพของมหาวิทยาลัยถูกจำกัดลงโดย หลักสูตรก็ต้องไปให้คนอื่นดู ศาสตราจารย์ก็ต้องไปให้คนอื่นเขาดูเหมือนกัน มหาวิทยาลัยถูกลดลงมาเป็นหน่วยราชการ ธรรมดาที่ฐานะเทียบเท่ากรม ฐานะของมหาวิทยาลัยขณะนั้นก็ถือว่าเป็นกรมของหลวงนั่นเอง เมื่อเป็นกรมของหลวงก็ต้องปฏิบัติตามระเบียบตามกฎหมายเหมือนกระทรวง ทบวง กรมอื่น การตั้งงบประมาณก็ต้อง

ตั้งเหมือนคนอื่นเขา ต้องแบ่งเป็นหมวดอย่างไร ก็ต้องเหมือนคนอื่นเขาทั้ง ๆ ที่สมัยก่อนแล้วว่ากันตามจริงก็ไม่ค่อยลำบากเท่าไร แต่สมัยนั้นค่อนข้างลำบากมาก สรุปแล้วก็ถือว่ามหาวิทยาลัยของไทยเริ่มต้นค่อนข้างจะมีเสรีภาพมาก แต่ต่อมาเมื่อมีมหาวิทยาลัยตั้งขึ้นเพื่อสนองความต้องการของชาติบ้านเมืองมากขึ้น รัฐบาลเข้ามาดูแลมากทีเดียว โดยกฎหมายเคยตั้งศาสตราจารย์เองได้ก็ยกเลิกหมด หลักสูตรก็ต้องไปให้คนอื่นเขาพิจารณา ตอนนั้นปัญหาที่ว่าดีหรือไม่ดีที่ทำอย่างนี้ ผมรู้สึกถึงความจริงแล้ว แต่ไหนแต่ไรมหาวิทยาลัยเราในความรู้สึกนึกคิดของคนทั่วไป ก็ไม่ยอมมายุ่งกับมหาวิทยาลัย สมัยก่อนยังมีมหาวิทยาลัยน้อย ๆ ก็ยังไม่อยากยุ่งใหญ่ แม้กระทั่งสมัยนั้นคนยังมีความรู้สึกไม่อยากจะเข้าไปยุ่งในเรื่องของมหาวิทยาลัยยังมีอยู่ในวงการรัฐบาล หรือแม้กระทั่งตำรวจ เกิดอะไรขึ้นในมหาวิทยาลัยก็ไม่อยากจะเข้าไปจับ ไม่จำเป็นไม่ยอมมีเรื่องกับมหาวิทยาลัย เพราะว่าพวกมันไม่ค่อยรู้เรื่อง พวกอาจารย์พูดคนอื่นเขาตามไม่ค่อยทัน ไม่ค่อยรู้เรื่อง เขาก็ไม่ค่อยอยากเข้ามายุ่งเท่าไร ความรู้สึกอย่างนี้ยังมีอยู่ แต่อย่างไรก็ตามโดยเหตุที่รัฐบาลถือว่าต้องทำหน้าที่ประสานไม่ให้เกิดการซ้ำซ้อน มหาวิทยาลัยถ้าเปิดสอนวิชาซ้ำกันมากจะไม่มีประโยชน์ แก่ชาติบ้านเมือง ผลที่ออกมาแล้วก็จะไม่มีงานทำ บ้างก็เสียเงินเปล่าทำนองนี้ ก็เลยขอเข้ามาดู ขอ

เข้ามาเป็นคนกำหนดหลักสูตร หรือถ้าจะมีการขยายงาน ถ้าหากดูตามคำจำกัดความที่ผมได้เรียนไปเมื่อ ก็รู้สึกว่ามีเสรีภาพเราน้อย ศาสตราจารย์เดียนเราก็คงไปตั้งเองไม่ได้ หลักสูตรก็ต้องไปขอให้คนอื่นเขาคูก่อน ก็รู้สึกว่ามีความเสรีภาพอยู่บ้าง แต่ก็ถูกจำกัดอยู่ไม่น้อยทีเดียว มาตรฐานของปริญญาที่คนอื่นเขากำหนดให้ ดังนั้นถ้าจะเอาคำจำกัดความที่ผมเรียนเมื่อสักครู่มาจับก็รู้สึกว่าเรามีน้อย แต่ผมว่าก็มีเหตุผลอยู่เหมือนกัน เช่น ถ้าหากว่าจะขยายตัวเองจะตั้งคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ทุกมหาวิทยาลัยเลย จะสมควรหรือไม่ นี่ก็ยังมีปัญหาอยู่ว่าเราจะต้องใช้เงิน หรือว่าเราจะตั้งศาสตราจารย์กันเองทั้งหมด หรือว่าเราจะรับนิสิตกันจำนวนไม่จำกัด ทั้งหมดนี้ก็มีปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายของรัฐบาลเข้ามาเกี่ยว เพราะฉะนั้นผมยังคิดว่าโดยทั่วไปแล้วโดยเหตุที่มหาวิทยาลัยของเราเกิดมาไม่เหมือนมหาวิทยาลัยในประเทศ แล้วก็มีปัญหาต่าง ๆ ทั้งปัญหาสังคม ปัญหาเศรษฐกิจเกิดขึ้น ทำให้มีเหตุผลพอสมควรเหมือนกัน ในการที่จะมีการดูแล แต่ว่าความรู้สึกผมยังมีอยู่ว่าในเรื่องของการสอน ในเรื่องการศึกษา ในเรื่องการทำวิจัย อาจารย์ก็ยังมีเสรีภาพอยู่ค่อนข้างมาก อาจารย์แต่ละคนจะสอนอย่างไร ผมคิดว่าไม่ค่อยจะมีใครมาสนใจ หรือมีใครมายุ่งเท่าไร จะสอนอะไรจะวิจัยเรื่องอะไรก็รู้สึกว่าไม่ค่อยจะมีคนมายุ่งนอกจากจะไปเอาเงินเขา เขาก็บอกว่าต้องวิจัยเรื่องนั้น

ถ้าไม่เอาเงินเขาอยากจะทำอะไรก็ได้ สิ่งที่ผมอยากจะเรียนอีกอย่างก็คือว่า เสรีภาพนั้นควรจะได้มาอย่างไร เมื่อที่ ท่านอาจารย์สาโรช ได้พูดไปมากเกี่ยวกับเรื่องนี้ เป็นสิ่งที่ดีมากที่ท่านพูดอย่างนั้น ผมอยากจะทำคำเดียวว่ามีคนเขาพูดไว้เหมือนกัน โดยเขาเขียนไว้ในหนังสือของเขาว่า Academic self government has to be earned by public responsibility and efficiency อันนี้ต้องถามตัวเองก่อนเสมอ ๆ ว่าอยากจะมีเสรีภาพก็ต้องพิสูจน์ตัวเองว่าสมควรมี ไม่ใช่ว่ามีคนเขามายกให้ อยากจะมีเสรีภาพต้องหามา โดยแสดงให้เห็นชัดๆ เพียงพอว่าท่านมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ท่านมีประสิทธิภาพจึงจะสมควรที่จะมีความไว้วางใจให้มีเสรีภาพ ถ้าไม่มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและไม่มีความมีประสิทธิภาพ ให้เสรีภาพไปมีแต่ส่วนเสีย จะเป็นความเสียหายแก่ชาติบ้านเมือง เสียหายกับส่วนรวม ผมยังมีความรู้สึกอีกว่าเมื่อผมคิดว่าทบทวนตัวเองว่าเขายกตอนนั้นมาพูดว่าเราควรจะทำตัวเองหรือไม่ หรือเราสมควรที่จะมีเสรีภาพอย่างเต็มที่หรือยัง โดยถือเกณฑ์ที่ว่าจะต้องแสวงหาได้มาโดยมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและมีประสิทธิภาพ บางทีมันไม่ค่อยจะเป็นอย่างนั้น บางทีผมเองถ้าหากว่าท่านไปดู record ของผมในการพูดที่ดี ในการเขียนที่ดี ในการแสดง ผมก็จะสนับสนุนเสรีภาพนั้น แต่ว่าบางทีก็มานึกเหมือนกัน ยกตัวอย่าง อย่างเช่นว่า เขาให้

เสรีภาพในการคัดเลือกอาจารย์เวลานี้ ผมยังมีความรู้สึกว่างบางครั้งที่อาจารย์ที่เขาคัด ๆ มา ก็ไม่ได้คัดคนที่ดีที่สุดที่เราจะหาได้มาเป็นอาจารย์ ทั้งนี้ เพราะว่าไปฉวยโอกาสจากการที่เขาให้เสรีภาพในการคัดตัวอาจารย์ คัดเลือกญาติพี่น้อง พรรคพวก ใช้ spoils system ในการคัดเลือกต่าง ๆ หรืออย่างเขาให้เสรีภาพในการพิจารณาตั้ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ เขาบอกว่า ท่านคิดเอาเองแล้วกัน ท่านไปตั้งกรรมการให้ จบแค่นั้น นอกจาก ศาสตราจารย์ ขอดูหน่อย บางทีผมก็ต้องคัดค้านอยู่เสมอ แล้วก็รู้สึกไม่ค่อยจะพอใจนักในการที่กรรมการเขาให้ผู้ช่วยศาสตราจารย์ และรองศาสตราจารย์ ผมรู้สึกว่างบางทีไม่ค่อยมีความรับผิดชอบเลย อย่างในเวลานี้อาจารย์ของเราเราไม่ได้ไปควบคุมการทำงานเขามากนัก มีคำถามเกิดขึ้นเสมอว่า อาจารย์จะต้องเซ็นเข้าไปเย็นกลับนี้จะต้องเซ็นไหม ผมไม่เคยกำหนดให้อาจารย์เซ็นไปเช้าเย็นกลับ เพราะผมรู้สึกว่าถ้าสมมุติเอาโซ่มาล่ามอาจารย์ตั้งแต่ 8 โมงเช้า ถึง 4 โมงเย็น ติดกับเก้าอี้ไม่ให้ไปไหน กับปล่อยให้เขาไปทำ ไปคิด ไปค้นคว้า หรือไปอ่านหนังสือที่ไหน ผมรู้สึกว่ายังจะดีกว่าผูกเขาไว้ เพราะฉะนั้นผมไม่เห็นด้วยกับการที่จะมาเอาระเบียบราชการกำหนดไปเช้า-เย็น กลับมาใช้กับเขา แต่เราจะเห็นว่าอาจารย์ของเราบางคนไม่อยู่เลย หายไปไหนไม่รู้ ที่หายไปนั้น

ไม่ใช่ไปอ่านหนังสือ ไปไหนก็ไม่รู้ ความไม่รับผิดชอบอย่างนั้นผมคิดว่างยังมีอยู่ค่อนข้างมาก ผมอยากจะสรุปว่าเวลานี้ถ้าเราต้องการเสรีภาพทางวิชาการ เราต้องแสดงให้เห็นถึงการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และการรับผิดชอบต่อส่วนรวมมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน อีกอย่างหนึ่งคือว่าโดยเหตุที่เราเป็นหน่วยราชการ มันขึ้นอยู่กับว่าถ้าเราต้องการเสรีภาพ ต้องการอิสรภาพ ขณะนี้มีปัญหาอยู่อย่างว่าโดยเหตุที่เราเป็นหน่วยราชการมานานจนกระทั่งคนอื่นเขาก็นึกว่าเรายังเป็นหน่วยราชการอยู่เหมือนกัน การที่จะเปลี่ยนแปลงการกระทำอะไรคนอื่นเขาก็จะนึกว่ามหาวิทยาลัยเป็นหน่วยราชการทำไมถึงจะต้องดีกว่าเขา อะไรทำนองนี้ มันยังมีอยู่ตั้งแต่ระดับคณะรัฐมนตรีเรื่อยมา จนถึงผู้ปฏิบัติในกระทรวง ทบวง กรมอื่น เขาไม่เห็นว่างมหาวิทยาลัยควรจะได้รับสิทธิพิเศษอะไรมากกว่าเขา ความจริงแล้วสิทธิพิเศษต่าง ๆ มีอยู่มาก เช่น การใช้เงินทองของเราเราก็สามารถออกกระเบียบของเราเองได้ เวลานี้ผมมีความรู้สึกว่างในหลายกรณีการควบคุมมีผลเสียต่อกการศึกษาของชาติบ้านเมืองมากกว่าผลดี อันนี้เห็นได้ชัดยกตัวอย่าง เช่น การทำงานงบประมาณของเราก็จะต้องทำงานประมาณแบบเดียวกับกระทรวง ทบวง กรมอื่น เช่น แบ่งเป็นหมวดอะไรต่ออะไรต่าง ๆ สมัยที่เริ่มตั้งมหาวิทยาลัยใหม่ ๆ ภารกิจหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมีอย่างเดียวกันเท่านั้น คือ การสอน เพราะว่าเราไม่มีการ

ท้าววิจัย จุฬาฯ เมื่อตั้งไม่มีการวิจัย การวิจัยเป็นของสมัยใหม่ เมื่อสอนอย่างเดียวยังต้องสนุกก็ไม่ค่อยจำเป็น ไม่สำคัญเท่าไร เพราะมีแต่สอนอย่างเดียว ครูเขาบ่นแล้วเราก็ตายออกมาอย่างที่ครูเขาบ่น อย่างที่เรียกว่า Spoon feed นั่นแหละ เมื่อลักษณะของมหาวิทยาลัยเป็นอย่างนั้น การควบคุมดูแลรู้สึกไม่ค่อยดีเท่าไหร่ พอมาเป็นของมหาวิทยาลัยที่ต้องมี research จะเห็นว่าการมีกฎระเบียบอย่างในปัจจุบันนี้ ทำให้เราแย่ ผมคิดว่าจะต้องมีการดูถึงความแตกต่างระหว่างมหาวิทยาลัยกับหน่วยงานราชการอื่น ๆ พอสมควร เพื่อที่จะให้มหาวิทยาลัยได้สามารถทำหน้าที่ที่ดีให้กับประเทศชาติบ้านเมือง ผมรู้สึกผมใช้เวลาไปหน่อย ผมขอประทานโทษ ผมขอยุติแค่นี้ก่อน

รศ. บัณฑิต ศาสตราจารย์ ดร.เกษม สุวรรณกุล ท่านได้ให้ข้อคิดไว้ 5 ข้อ คือ ถ้าจะมีเสรีภาพทางวิชาการแล้ว มหาวิทยาลัยควรจะมีสิ่งต่อไปนี้ :

- 1) มีอิสระในการแต่งตั้งและกำหนดตำแหน่งอาจารย์ในมหาวิทยาลัย
- 2) มีอิสระในการกำหนดเงื่อนไขและหลักสูตรนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัย
- 3) มีอิสระในการที่จะทำการสอนและวิจัยในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างเสรี
- 4) มีอิสระในการกำหนดขนาดและกำหนด

ความเจริญเติบโตของมหาวิทยาลัย

5) มีอิสระในการกำหนดการใช้จ่ายของมหาวิทยาลัย ท่านได้ฝากให้พวกเราไปคิดว่า ปัจจุบันนี้มหาวิทยาลัยใดบ้างในเมืองไทย ที่มีอิสระและเสรีภาพครบ 5 ประการที่ว่านี้ หรือถึงแม้ว่าจะไม่ครบจะมีสัก 4 ข้อ หรือ 3 ข้อ ก็ยังดี เป็นที่น่าสังเกตว่าทั้งท่านอดีตอธิการและท่านปัจจุบันอธิการบดีหลายสมัย ท่านได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องมหาวิทยาลัยและเสรีภาพทางวิชาการในลักษณะของมหาวิทยาลัยปิด ที่เราจะลองดูว่าถ้าเป็นมหาวิทยาลัยเปิดซึ่งมีนักศึกษาเป็นนับแสนคน ท่านจะกำหนดให้มีเสรีภาพทางวิชาการในมหาวิทยาลัยของท่านในลักษณะใด ท่านสามารถควบคุมนิสิต นักศึกษา เป็นแสนแสนคนได้อย่างไร ขอเรียนเชิญ ท่านรองศาสตราจารย์ สุขุม นวลสกุล

รศ. สุขุม ท่านคณาจารย์ที่เคารพ และนักศึกษาที่รักทุกท่าน ถ้าฟังตามที่ท่านอาจารย์เกษม ได้วางมาตรฐานที่ดีมี ดร.สโลแมน ได้พูดไว้ นั้น ก็เห็นว่ามหาวิทยาลัยนั้นห่างไกลจากคำว่าเสรีภาพมาก แต่ถ้าจะพูดถึงสภาพความเป็นจริงโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ผู้ดำเนินการอภิปรายพูดถึง ก็อย่างผมเองนั่งอยู่ที่มหาวิทยาลัยรามคำแหงผมเรียนให้ท่านทั้งหลายทราบว่าผมเองทุกวันนี้กำลังจะสละกับเสรีภาพจำนวนมากแล้ว ก็นับตั้งแต่เลือกทางเดินชีวิตมาเป็นอาจารย์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2514 ผมก็คิดว่าผมคิดถูกเพราะว่าผม

เป็นคนี่รักเสรีภาพแล้วก็ยังไม่เคยพบอาชีพอะไรที่มัน
มีเสรีภาพมากเท่านี้ อย่างที่อาจารย์เกษม ได้พูดถึง
กลางคืนเล่นไฟ กลางวันนอนอยู่กับบ้าน นั่นก็เป็น
การค้นคว้าทางวิชาการเหมือนกัน อะไรอย่างนั้นะ คือ
ใช้อ้างได้ตลอด ในการพูดถึงเสรีภาพทางวิชาการนั้น
ผมจะพูดในทางปฏิบัติ เพราะว่าถ้าอย่างดูตามตัวบท
กฎหมาย ดูตามลายลักษณ์อักษรนั้น เราจะพบว่ามหา
วิทยาลัยถูกควบคุมเป็นอย่างมาก รัฐมนตรีทบวง ปลัด
ทบวง หัวหน้ากอง ผู้อำนวยการกอง นี้คุมมากมาย แต่
ว่าในทางปฏิบัติอาจจะเป็นอย่างหนึ่ง ที่นี้ในแง่ของ
เสรีภาพทางวิชาการในมหาวิทยาลัยนั้น น่าที่จะแยก
ออกเป็น 3 ส่วน ในส่วนที่ผมจะพูดนี้ก็คือ ในแง่ของ
สถาบันอย่างหนึ่ง และก็ในแง่ของตัวบุคคลหรือคนที่

เป็นอาจารย์อย่างหนึ่งและก็เสรีภาพในส่วนของนัก -
ศึกษาในทางวิชาการนั้นเป็นอีกอย่างหนึ่ง ในประการ
แรกในเรื่องเสรีภาพทางวิชาการของสถาบันเท่าที่ได้
สัมผัสมาผมพบว่า ในเรื่องเสรีภาพทางวิชาการใน
ส่วนสถาบันนั้น แม้ดูตามตัวบทกฎหมาย จะมีการควบ
คุมเป็นอย่างมาก แต่ในทางปฏิบัติการควบคุมนั้นมี
ลักษณะเป็นตรายางเท่านั้น

สถาบันแต่ละสถาบันมีเสรีภาพเต็มที่โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งในเรื่องการสร้างหลักสูตร อย่างเช่น เมื่อ
มหาวิทยาลัยรามคำแหง ขณะที่กำลังจะก่อตั้งคณะรัฐ-
ศาสตร์ขึ้นมานั้น ก็ได้มีการเสนอหลักสูตรของรัฐ-
ศาสตร์เข้าไป ผมจำได้ว่าขณะนั้นผมเป็นผู้ช่วยคณบดี
และทำหน้าที่ที่จะชี้แจงเกี่ยวกับหลักสูตรอันนี้ ท่าน
อาจารย์เกษม นี่ละครับ ขณะนั้นท่านเป็นคณบดีคณะ
รัฐศาสตร์ จุฬาฯ ท่านเป็นประธานกรรมการพิจารณา
หลักสูตร ท่านพูดออกมาประโยคแรกนะครับ ใน
การพิจารณานั้นท่านเตือนกรรมการของท่าน ท่านบอก
ว่า ต้องเข้าใจนะครับ ว่าเรื่องหลักสูตรนั้นควรเป็น
อิสระของมหาวิทยาลัยเขา เราทั้งหลายที่มานั่งกัน
อยู่ที่นี่ถึงจะมีความรู้ความสามารถมากมายแค่ไหนนั้น
เราให้คำแนะนำ เราให้ข้อสังเกตอะไรต่าง ๆ แต่
ถ้าเขายืนอยู่ตามเดิม เขาไม่ยอมแก้ไข ไม่ยอม
เปลี่ยนแปลง เราต้องยอมเขานะ คือหมายความว่า
ถึงแม้เราจะทำหน้าที่พิจารณา ท่านก็ยังให้อำนาจ
เป็นอิสระเต็มที่และมีการวิพากษ์วิจารณ์และการตก-

แต่จะอะไรกันบ้าง แต่ท่านบอกว่าจะตกแต่งเปลี่ยน -
 แปลงขึ้นอยู่กับมหาวิทยาลัย ซึ่งในตอนนั้นก็ผ่านไปง่าย ๆ
 ในแง่ของการควบคุมอย่างทุกวันนี้ ทบวงกำหนดมาตรฐาน
 ฐานออกมาหลักสูตรปริญญาตรีต้องมีอย่างนี้ หลักสูตร
 ปริญญาโทต้องมีอย่างนั้น และลองดูการกำหนดมาตรฐาน -
 ฐานของทบวงที่เป็นลายลักษณ์อักษร ความจริงการ
 กำหนดนั้นเป็นการกำหนดจากสิ่งที่เป็นอยู่ ถึงไม่กำหนด
 เขาก็ทำ ตัวอย่างอย่างเช่น การกำหนดหลักสูตร
 ปริญญาตรีบอกว่าวิชาพื้นฐานทั่วไปจะต้องมีจำนวนหน่วย
 กิตติมศักดิ์ไม่ต่ำกว่า 30 หน่วยกิต โดยให้แบ่งเป็นกลุ่ม-
 วิชาสังคมศาสตร์ไม่น้อยกว่า 6 มนุษยศาสตร์ไม่น้อย
 กว่า 6 ภาษาไม่น้อยกว่า 6 วิทยาศาสตร์ หรือคณิต
 ศาสตร์ ไม่น้อยกว่า 6 ถึงไม่กำหนด มหาวิทยาลัยก็มี
 มากกว่านี้หรือมีอย่างน้อยก็เท่านี้อยู่แล้ว มีมหาวิทยาลัย
 แห่งไหนบ้างครับที่ว่าจะกำหนดหลักสูตรปริญญาตรี โดย
 ไม่มีใครควบคุมโดยไม่ให้มีการเรียนภาษาเลยไม่มี เป็น
 การกำหนดไปตามที่ความเป็นจริงมันก็เป็นอยู่แล้ว ถ้า
 จะมีการควบคุมกันบ้าง ก็จะมีอยู่ครั้งเดียวในประสพ -
 การณ์ของผม คือในปี 19 และ ปี 20 ตอนนั้นทาง
 ทบวงเข้าไปควบคุมในเรื่องเกี่ยวกับหลักสูตร ด้วยการ
 ที่กำหนดไว้ว่า จะต้องมีการสอนวิชาการเมืองไทยใน
 หลักสูตรปริญญาตรีทุกสาขาและคนที่จะสอนการเมือง
 ไทย จะต้องเข้ารับการอบรมโดยทางทบวงจัดขึ้น แล้ว
 ในหลักสูตรนั้นจะต้องบรรจุเรื่องความมั่นคงเข้าไปด้วย
 และจับอาจารย์มหาวิทยาลัยเข้าไปนั่งที่จุฬาฯ แล้วก็

อบรม อย่างเช่น สอนว่าให้บอกนักศึกษาว่าระบบ
 การเมืองในโลกนี้มีอยู่เพียง 2 ระบบ ใครเคยไป
 อบรมพร้อมกับผมคงจำได้ คือถ้าไม่คอมมิวนิสต์ ก็
 ประชาธิปไตย ถ้าไม่ใช่ประชาธิปไตยก็คอมมิวนิสต์
 นะอะไรอย่างนี้ แต่ว่าหลังจากปี 19,20 หรือว่า
 ก่อนหน้านั้นในประสบการณ์ที่เป็นมาไม่เคยได้รับการ
 ควบคุมหรือเข้าไปแทรกแซงในเรื่องเสรีภาพทาง
 วิชาการ เกี่ยวกับในทางสถาบันแต่อย่างใด ที่นี้
 ในแง่ของเสรีภาพทางวิชาการในแง่ของบุคคลอย่าง
 ตัวอาจารย์ อันนั้นเป็นเสรีภาพที่เห็นเด่นชัด ตัว-
 อย่างอย่างเช่น ในการสร้างหลักสูตร จริง ๆ แล้ว
 หลักสูตรในมหาวิทยาลัยวิชาการเมืองไทยในจุฬาฯ
 ก็ดี รามคำแหงก็ดี หรือในศรีนครินทรวิโรฒ จะ
 เห็นว่าหลักสูตรต่างกันขึ้นอยู่กับว่า มหาวิทยาลัยนั้น
 หรืออาจารย์ผู้รับผิดชอบกระบวนการวิชานั้นจะกำหนด
 หลักสูตรเป็นอย่างไรหรือว่าเห็นควรให้มี course
 description เป็นอย่างไร ไม่เหมือนกันนะครับ
 ทุกมหาวิทยาลัยมีสิทธิ์สร้าง course description
 ของกระบวนการวิชาเอง แล้วก็ไปขออนุมัติ จากทบวง
 หรือสภาการศึกษา แต่ว่าในการสอนอีกละครับ ใน
 การสอนนั้นก็ไม่ได้มีการควบคุมครับ อาจารย์ผู้รับผิดชอบ
 บางทีได้รับกระบวนการวิชานี้มาสอนพบว่าเนื้อหา -
 กระบวนการวิชานั้นไม่ตรงกับที่ตัวเรียนมาก็เปลี่ยน เขา
 บอกให้สอนอย่างนี้ ช่วยไม่ได้ ไม่ได้เรียนมาเพราะ
 ฉะนั้นสอนแค่ครั้งนี้ก็พอ ไม่มีใครไปควบคุมไม่มีใคร

ไปดูแล ปล่อกันเต็มที่ เพราะว่าถ้าแตะเข้าไปเดียว จะถูกหาว่ากระทบเสรีภาพทางวิชาการ อันนั้นก็ เป็นปัญหาอันหนึ่งเหมือนกันว่า หลักสูตรบางที่สวยแต่ ว่าอาจารย์ท่านก็มีวิธีการของท่านเองในการที่จะทำ ให้มันเป็นเสรีภาพทางวิชาการ คือท่านเป็นคนรับผิดชอบ แล้วก็ในขณะนั้นเวลานั้นในฐานะของคนที่บริหารนั้นที่ กำลังปวดหัวอยู่อย่างมากอีกอย่างหนึ่งก็คือ เสรีภาพทางวิชาการด้านนี้ก็คือว่า อาจารย์ที่เข้ามาหรือ อาจารย์ที่ส่งไปเรียนต่อกลับมา เรียนอะไรมาก็ต้อง สร้างเป็นกระบวนวิชาใหม่ ถามทำไมถึงต้องสร้าง ก็ตอบว่า จะไม่ให้สอนกระบวนวิชานี้จะให้สอนกระบวนวิชาไหน ว่าแล้วก็ร่างออกมา เสร็จแล้วตามหลัก ก็ต้องพิจารณาเป็นระดับชั้น หัวหน้าภาครับรองหรือไม่ พิจารณาในภาคใช้ได้แล้วส่งคณบดี คณบดีพิจารณาในกรรมการคณะ เสร็จแล้วส่งมาสู่สภามหาวิทยาลัย สภามหาวิทยาลัยเห็นชอบส่งทบวง ไอ้โฮ มันยุ่งยาก แต่จริง ๆ มันไม่ยุ่งเลยครับ พออาจารย์ร่างเสร็จส่งถึงภาค ภาคบอกพร้อมเซ็นไปถึงกรรมการคณะเอาส่งต่อขึ้นสู่สภามหาวิทยาลัย สภามหาวิทยาลัยพิจารณาแล้วบอกว่าไม่เป็นไรนะ คณะกลับกรอกมาเรียบร้อยแล้ว ไปทบวงได้ ทบวงก็ออกมาทางมหาวิทยาลัยประกาศวิชานั้นเปิดสอนได้ นี่ละครับ คือเสรีภาพทางวิชาการที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ เพราะฉะนั้น บางที่เราก็คงวิชาแปลก ๆ วิชาซึ่งสอนไปแล้วคนไทย เรียนแล้ว บางทีก็ไม่ว่าจะเอาไปทำอะไร เขาถาม

ว่าแล้วทำไมถึงเปิดให้สอน เอาจานี้มีคนสอนก็แล้วกัน ถามว่าสอนไปแล้วแล้วเอาไปทำอะไร ไม่ต้องใช้ก็รู้ไว้ไม่เสียอะไรนี้ มันก็ออกมาอย่างนี้ นี่เป็นลักษณะของเสรีภาพทางวิชาการที่เป็นอยู่ในมหาวิทยาลัย นะครับ ในขณะนั้นก็คือความเป็นจริง ท่านนักศึกษาที่นั่งฟังอยู่ขอให้รู้ไว้ด้วยว่า ไอ้ที่มันดูท่าทีว่าพูดภาษาอังกฤษ แล้วดูน่าเกรงขาม academic อะไรต่ออะไรที่จริงแล้วไอ้แค่นี้ละครับ อดีตทั้งนั้น ที่ต่อมาในแง่ของเสรีภาพทางวิชาการในส่วนของนักศึกษานั้น ในส่วนซึ่งเกี่ยวกับหลักสูตร ในส่วนซึ่งเกี่ยวกับบทเรียน ในส่วนซึ่งเกี่ยวกับการเรียนการสอนหรือการประเมินผล การสอบไล่ นั้น อาจจะพูดได้ว่า นักศึกษานั้นไม่มีเสรีภาพเลย ในส่วนนั้นะครับ เพราะว่าลองคิดดูซิครับ มีใครไหมครับที่สอบตกแล้วคิดว่าตัวเองสอบได้ สา-มารารถได้เถียงจนสอบไล่ได้ มีไหมครับ ไม่มี ตกก็ต้องตกนะครับ อย่างของผมที่สอนนักศึกษานั้น 2-3 หมื่นคน บางคนมาถึงร้องให้คิดว่าสอบได้ทำไมถึงตก อาจารย์ช่วยอธิบาย ผมไม่อธิบายละครับ คุณตกคุณต้องยอมรับคำประกาศิตของผมซิ นะครับ นี่มันเป็นอย่างนี้นะครับ

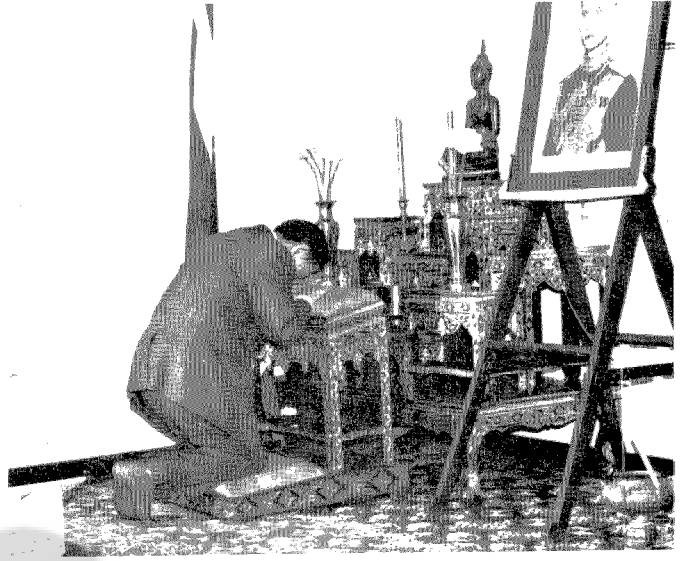
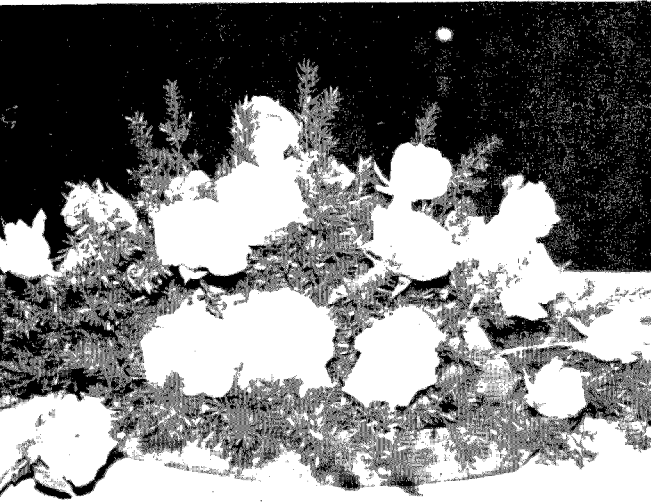
แต่ว่าในอีกส่วนหนึ่งซึ่งมันเกิดขึ้นจากแรงผลักดันของนักศึกษาเอง นั่นก็คือ กิจกรรมในทางวิชาการ ในทุกมหาวิทยาลัยเราจะมีชมรมหลายประเภท เราจะมีชมรม ชุมนุม หรือแผนกหรืออะไรก็แล้วแต่ มันก็จะมีทางด้านวิชาการเป็นสาขา ทางกิจกรรมวิชาการ

อื่น ๆ อะไรเหล่านั้นบ้าง ในส่วนนี้ถ้าหากันไปแล้ว
 นั้น ในปัจจุบันนี้ทุกมหาวิทยาลัยให้เสรีภาพเต็มที่แก่นักศึกษาในส่วนนี้ เราจะเห็นว่านักศึกษานั้นสามารถที่จะจัดอภิปราย สามารถที่จะจัดปาฐกถา หรือแม้กระทั่งในการสัมมนาในเรื่องเกี่ยวกับการแสวงหาในสิ่งซึ่งเป็นวิชาการที่เรียกว่าเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร หรือในบางครั้งนั้น นอกหลักสูตร แถมบางครั้งเหนือหลักสูตรก็มีนะครับ บางสิ่งบางอย่างไม่มีอยู่ในหลักสูตร แต่ว่าอยากรู้ อยากเห็นก็ไปหาวิทยากรกันมาเอง มาเล่าเรียนมาฝึกฝนกัน สำหรับในส่วนนี้นั้น ผมอยากที่จะพูดว่า ในส่วนของมหาวิทยาลัยรามคำแหงนั้น ในส่วนนี้ ทางมหาวิทยาลัยนั้นให้เสรีภาพอย่างเต็มที่ ต่อการทำกิจกรรมของนักศึกษา ผมคิดว่าในมหาวิทยาลัยนั้น ถ้าหากปราศจากเสรีภาพในการที่จะแสวงหาความรู้ มหาวิทยาลัยนั้นก็ไม่ได้ต่างอะไรกับโรงเรียน ไม่ต่างอะไรกับโรงฝึกอบรม เพราะฉะนั้นในส่วนหนึ่งในส่วนซึ่งเราต้องการที่จะป้อนให้เขา หรือในส่วนซึ่งเราต้องการจะฝึกอบรมเขานั้น เราทำได้อยู่แล้ว ในส่วนที่เป็นหลักสูตร ในส่วนซึ่งเป็นโครงสร้างของสาขาวิชาต่าง ๆ แต่ถ้าในส่วนของการที่นักศึกษาที่ต้องการจะแสวงหาความรู้เอง แสวงหาขอบฟ้ากว้างของวิชาการอะไรตามที่เขาใช้ภาษา-กัน ควรให้เสรีภาพเขาเต็มที่ เพราะฉะนั้นถ้าเผื่อว่าท่านทั้งหลายจะติดตามข่าวสารโดยเฉพาะในบรรดานักกิจกรรมทั้งหลายจะเห็นว่าอย่างในมหาวิทยาลัย

รามคำแหงนั้น เสรีภาพในส่วนนั้นมันมีเต็มที่ ผมเรียนไว้กับรองอธิการบดีฝ่ายนักศึกษา บอกว่าในการจัดทำกิจกรรมทางด้านวิชาการนั้น ไม่จำเป็นต้องกลั่นกรองจะเอาวิทยากรจากที่ไหนมาเชิญ อะไรต่าง ๆ จะหัวข้ออะไร เดี๋ยวนี้ไปเลย เพราะว่าสิ่งเหล่านั้นนั้น ขณะที่นักศึกษาเป็นนักศึกษา เขามีจิตใจที่อยากจะแสวงหา ปลดปล่อยเขาเถอะครับ ถึงเวลาเมื่อเขาจบเป็นบัณฑิตไปแล้วจะเป็นผู้ซึ่งต้องปรับปรุงตัวเขาเองในการที่จะแสวง อย่างนักศึกษาของผมหลายคนแต่งตัวผมยาว ผมยาวรุงรัง เคยมีอธิการสมัยหนึ่งเคยถือกรรไกรรอยู่หน้าประตู คอยตัด ตัดเลย อะไรต่าง ๆ แล้วก็ปัญหาอีก แต่ว่าตอนนี้ก็ปล่อยกัน เพราะเหตุว่าพอจบออกไปไม่ต้องมีใครไปบอก เขาตัดเอง เพราะไปสมัครงาน ถ้าเผื่อไม่ตัดผมเรียบร้อยอะไรต่าง ๆ มันก็ทำงานไม่ได้ ไม่มีใครลากรอเง้าเงาเวลาไปสมัครงาน เห็นผูกไทกันหน้าตาเฉย อันนี้เป็นเรื่องของการปรับตัว เพราะฉะนั้นในส่วนนี้นะ ก็ให้อย่างเต็มที่ อย่างทางทบวงก็เคยมี อย่างเช่น มีข้อเสนอแนะบ้าง สำหรับผม ผมถือหลักอย่างนี้ สมัยที่ท่านเกษมที่ท่านเป็นรัฐมนตรีนั้นก็เคยเสนอแนะมาทางมหาวิทยาลัย อย่างเช่น วิทยากร ต่อไปนี้ไม่ควรให้เขามาพูดในมหาวิทยาลัย ถ้าบอกว่าไม่ควร ถ้าเขายอมพูด ผมให้ นะครับ เขาบอกว่าไม่ ผมเห็นว่าควร แต่ถ้าบอกว่าห้ามบุคคลต่อไปนี้เข้ามาพูดในมหาวิทยาลัย อย่างนี้ห้าม เพราะว่าถ้าเขาตามจะได้บอกว่า ทางโน้นเขา

ห้าม เพราะว่าในมหาวิทยาลัย เราต้องอาศัยความเข้าใจกัน ระหว่างฝ่ายบริหารกับประชากรทุกฝ่าย หรือว่าอย่างเมื่อไม่กี่เดือนมานี้ นะครับ อยู่ดี ๆ นักศึกษากลุ่มหนึ่งก็ไปเชิญพรรคฝ่ายค้าน พรรคชาติไทย ไปอภิปรายในราม เพื่อไม่ให้ไว้วางใจรัฐบาลเนื่องจากสภาพิต เขาก็เคยไปอภิปรายในโรงแรม ไม่เป็นผลคราวนี้ลองอภิปรายในมหาวิทยาลัยบ้าง ก็ปรากฏว่าผมได้รับการติดต่อจากรัฐบาลบอกว่าควรจะห้ามไว้ ไม่ควรจะให้ ผมบอก ผมไม่ห้ามละครับ ท่านถามว่าทำไมถึงไม่ห้าม ผมบอกผมอยากจะรู้เหมือนกันว่าเขาจะอภิปรายว่าอะไร ซึ่งบางสิ่งบางอย่างมันต้องยอมรับกันถึงแม้ว่ามหาวิทยาลัยเป็นหน่วยราชการก็จริงอย่างที่อาจารย์เกษมท่านว่า แต่ว่าโดยลักษณะหรือโดยธรรมชาติของมันนั้น มันจะเป็นหน่วยราชการไม่ได้ มันต้องเป็นดินแดนซึ่งคนแต่ละคนได้รับบรรยากาศ ในการที่จะแสวงหาเสรีภาพที่จะก่อให้เกิดความเติบโตทางด้านสติปัญญาอะไรต่าง ๆ ที่นี้ปัญหาที่แท้จริงที่เกิดขึ้นในมหาวิทยาลัยนั้น ในเรื่องเกี่ยวกับเสรีภาพทางวิชาการ ผมคิดว่าปัญหาที่แท้จริงก็คือ ปัญหาความไม่เข้าใจในเรื่องเสรีภาพต่างหากที่เป็นปัญหาที่แท้จริง ตัวอย่าง อย่างเช่น ในเรื่องเสรีภาพในเรื่องการแต่งตั้ง ทำไมถึงตั้ง ผศ. รศ. ในมหาวิทยาลัย ทำไมศาสตราจารย์ไม่ให้มหาวิทยาลัยตั้ง ผมก็คิดว่ามันก็ต้องพิจารณากันเหมือนกันนะครับ เพราะว่าบางสิ่งบางอย่างบอกกันตรง ๆ ว่าเราก็กระอักกระอ่วนเหมือนกัน ในแง่ที่ว่า ในสิ่ง

เหล่านี้ไม่ใช่เป็นเรื่องของตำแหน่งเกียรติยศ มันไม่ใช่เป็นเรื่องของตำแหน่งที่เป็นเกียรติคุณ แต่เพียงอย่างเดียว คือเมื่อมันเอาไปผูกกับเงินเดือน คนที่จ่ายเงินเดือนต้องขอคู้บ้าง คนที่เป็นศาสตราจารย์ คนที่เป็นรองศาสตราจารย์ จะได้ปรับเงินเดือนกันเท่าไร เพราะฉะนั้นทางโน้นเขาขอคู้บ้าง ใต้ตรงนี้จะครับที่มันไม่เป็นอิสระ จะเป็นอิสระได้อย่างไรเพราะเหตุว่า เราไปเอาเงินเดือนของเขา ถ้าบอกว่าเอาละ ตั้งศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ ตั้งผู้ช่วยศาสตราจารย์ แล้วไม่เอาเงินเดือน ผมว่ามันก็มีอิสระเหมือนอย่างในสมัยก่อนที่จะทำกันอยู่ เพราะฉะนั้นในเรื่องคำว่า "เสรีภาพ" นี้คือปัญหาความไม่เข้าใจจะครับ อาจารย์ทั้งหลายก็เหมือนกัน อาจารย์บางคนบ่นว่าอยู่ในมหาวิทยาลัยอึดอัด ก็ทำไมจะไม่อึดอัดละครับ เพราะว่าตัวเองอยากจะทำตามที่ตัวเองชอบนั้น บางสิ่งบางอย่างที่มันไม่เสรีภาพอย่างที่ท่านอาจารย์เกษมว่า คือถ้าหายไปเดือนกลับมาพร้อมกับบทความ 1 บท ก็ไม่มีปัญหา แต่บางที่หายไปเดือน กลับมาก็ไม่มีอะไร แต่ว่าที่หายไปนั้นขาดสอนไปด้วย นั่นคือเสรีภาพหรือครับ เคยมีปัญหานักศึกษาร้องเรียนขึ้นมาว่า อาจารย์ไม่มาสอน ผมก็เคยเชิญอาจารย์มาพบ อาจารย์ของเรานั้นะ เราไม่ได้บังคับการเรียนนะ มหาวิทยาลัยปิดนั้นพออาจารย์ประกาศงดสอนบนกระดานอาจจะ เฮ ชอบใจ แต่มหาวิทยาลัยเปิดนั้นต่างกันนะครับ พอประ-

กาสดสอนนั้นบ่นพึมพำว่าจะโหดเกินไปก็เห็น้อยและเสียเวลาพอๆ ฉะนั้นพออาจารย์ตสอนก็ต้องพูดกันบ้าง ก็พูดก็บอกว่าอาจารย์ไม่เคารพเสรีภาพทางวิชาการของผม เอาเสรีภาพทางวิชาการของคุณคือจะตสอนตามใจชอบ ใช้ชีวิตครับ ผมไม่มีอารมณ์วันนี้... เอา...แล้วความรับผิดชอบอยู่ตรงไหน ผมไม่เห็นด้วยกับที่จะมาเช็คชื่ออาจารย์ทุกวัน เป็นเหมือนอย่างที่ว่าอาจารย์เกษมมีความเห็นว่า มันควรเป็นอิสระ ผมเห็นด้วยกับอาจารย์เกษมในเรื่องนี้ แต่ว่าสิ่งที่ผมไม่ยอมเด็ดขาดก็คือว่าท่านต้องมีความรับผิดชอบ ท่านจะไม่เซ็นชื่อไม่ว่าอะไร แต่ถึงเวลาสอนต้องสอนครับ ถึงเวลาที่จะต้องมีการออกมาต้องมีออกมา อย่างนั้นถึงจะเป็นความรับผิดชอบ อย่างนั้นถึงจะเรียกว่าเราไม่ต้องควบคุมกัน เราดูกันที่ผลงานดูกันที่การปฏิบัติ นี่คือเสรีภาพ นะครับ ในส่วนของนักศึกษาก็เหมือนกัน เสรีภาพนั้นในบางครั้งก็ใช้เกินขอบเขต อย่างในรามคำแหงบางที่มาบอกว่าขาดเสรีภาพอย่างโน้นอย่างนั้นครับ เอาผมไป ไปชี้แจงต่อนักศึกษาวันก่อน สถานักศึกษาเชิญผมขึ้นหน้าเวทีกลางแจ้งเพื่อจะตอบปัญหา ถามว่าอธิการบดีมีความจริงใจต่อกิจกรรมนักศึกษาแค่ไหน เน้นดูคำถามครับ ผมก็ตอบว่าผมนะจริงใจต่อกิจกรรมนักศึกษา แต่ข้อสำคัญก็คือ นักทำกิจกรรมทั้งหลายจริงใจต่อกิจกรรมนักศึกษาแค่ไหน...เงี้ย... เพราะจะให้แฉกันก็ได้ครับว่าอะไรเป็นอะไรว่าทำไมเรารู้ได้รู้ฟุ้งกันอยู่นะอะไร-

อย่างนี้ บอกว่าในรามคำแหงไม่มีเสรีภาพ ผมบอกคุณพูดได้ยังไงว่าในรามคำแหงไม่มีเสรีภาพ ก็วันนี้เดี๋ยวนี ปัจจุบันนี้ เสรีภาพมีถึงขนาดที่คนเป็นนักศึกษาต่ออธิการบดีได้ต่อหน้าอย่างนี้แล้วยังบอกไม่มีเสรีภาพได้อย่างไรครับ เสรีภาพที่นักศึกษาใช้บางที่ก็เกินขอบเขต บางที่เราจะต้องยอมรับเหมือนกันว่า อยู่กันในสังคมมันต้องยอมรับกติกา ต้องยอมรับกฎเกณฑ์ กติกาหรือกฎเกณฑ์บางอันมันอาจจะล้าสมัย ถ้ามันยังไม่มีมีการแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลง เราก็จะไปฝ่าฝืนนั้นไม่ถูก อย่างเช่นมีกฎหมายป้องกันการเป็นคอมมิวนิสต์อยู่ดี ๆ จะมาอภิปรายเพื่อเชียร์ลัทธิคอมมิวนิสต์ ทำอย่างนั้นก็ไม่ได้ อนุญาตกันไม่ได้เพราะนั่นมันเป็นกฎหมายบ้านเมือง เพราะฉะนั้นในเรื่องของเสรีภาพทางวิชาการนั้นก็ควรที่จะเป็นอย่างที่อาจารย์เกษมท่านว่า นั่นก็คือจะต้องมีขอบเขตและต้องมีความรับผิดชอบเหมือนกัน ที่นี้ผมขอให้ความเห็นเพิ่มเติมอีกนิดหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับความเกี่ยวพันระหว่างมหาวิทยาลัยกับทบวงมหาวิทยาลัย ซึ่งอาจารย์เกษมท่านได้พูดถึงว่าคนที่เราจะมาดูแลเราหรือคนที่เราจะมาคุมเรานั้น น่าจะเป็นคนเก่งกว่าเราหรือเป็นคนที่เรายอมรับอย่างนั้น สำหรับผมในส่วนนั้นผมเรียนตรง ๆ นะครับ ว่าผมอาจจะมีความเห็นแย้งกับท่านอาจารย์เกษม ผมคิดว่าคนที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัย คนที่รับผิดชอบในส่วนของมหาวิทยาลัย ในส่วนที่เกี่ยวกับรัฐบาลไม่จำเป็นต้องเก่งกว่าเรา

และไม่สมควรที่เก่งกว่าเราด้วย เพราะถ้าเขาเก่งกว่าเรา เขาก็ต้องควบคุมเรา คนเก่งไม่ค่อยยอมคนที่ไม่เก่ง ฉะนั้นผมไม่ต้องการตรงนั้น สิ่งที่ต้องการก็คือว่าขอให้คนที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยมีความเข้าใจถึงธรรมชาติของมหาวิทยาลัย ใครเป็นนักการเมืองมาทำหน้าที่เป็นรัฐมนตรีทบวง ใครที่จะเป็นนักวิชาการเป็นผู้บริหารทำหน้าที่ผู้อำนวยการกองทำหน้าที่อะไรก็แล้วแต่ เราไม่เกี่ยว... ถ้าให้ตีง่นน้อยกว่าเราดีแล้ว แต่ขอให้เข้าใจเรา เข้าใจธรรมชาติของมหาวิทยาลัย ผมคิดว่าในข้อสรุปของผม ทุกวันนี้มหาวิทยาลัยไม่ว่าจะพิจารณาในแง่ของสถาบัน ในแง่บุคคล หรือในแง่นักศึกษา เรามีเสรีภาพทางวิชาการพอสมควร และมีเสรีภาพเพียงพอในการที่จะดำเนินกิจการของมหาวิทยาลัยให้สมกับเป็นแหล่งการเรียนรู้การสอน ค้นคว้า วิจัย สืบเสาะ

รศ. บัณฑิต เนื่องจากว่าวันนี้เราอภิปรายกันในหัวข้อมหาวิทยาลัยกับเสรีภาพทางวิชาการ เพราะฉะนั้นในการอภิปรายเราก็ให้เสรีภาพท่านวิทยากรเต็มที่เพื่อท่านจะได้อธิบายอย่างละเอียดให้ทราบว่าเสรีภาพต่าง ๆ มีอะไรบ้าง รองศาสตราจารย์ สุขุม นวลสกุล อธิบายว่าเสรีภาพทางวิชาการต้องพิจารณาจาก 3 องค์ประกอบ ดังนี้

ปัจจัยแรกคือ "สถาบัน" ท่านคิดว่าสถาบันอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัยมีการควบคุมด้วยกฎหมาย

ซึ่งมีลักษณะเหมือนกับเป็นเพียงตรายางเท่านั้นเพราะว่าทบวงมหาวิทยาลัยกำหนดจากสิ่งที่ป็นอยู่แล้วให้มหาวิทยาลัย ถึงไม่กำหนดก็ต้องปฏิบัติอยู่แล้ว แสดงว่ามหาวิทยาลัยก็มีเสรีภาพในแง่ของสถาบันอย่างเต็มที่ ปัจจัยที่สอง คือ อาจารย์หรือคณาจารย์ต่าง ๆ ถือว่ามีเสรีภาพทางการสอนอย่างเต็มที่ แม้จะไม่เป็นไปตามหลักสูตรก็สามารถสอนได้ตามใจชอบโดยอนุโลมว่าคงเป็นไปตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ ตามความเห็นของอาจารย์แต่ละท่าน เพราะฉะนั้นจึงไม่เป็นการแปลกเลยที่ว่าทำไมถึงได้มีวิชาใหม่ ๆ แปลก ๆ เกิดขึ้นที่มหาวิทยาลัยรามคำแหงเรื่อย ๆ ปัจจัยที่สาม คือ นักศึกษา ท่านบอกว่าถ้าจะพูดทางด้านการศึกษาและประเมินผลแล้ว นักศึกษาคงไม่มีเสรีภาพ เพราะถ้านักศึกษามีเสรีภาพด้านนี้ ก็คงจะต้องยุ่งมากกว่านี้ อาจารย์อาจจะล้าหลังเสรีภาพมากกว่านี้ก็ได้ แต่ว่าในด้านการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทางด้านวิชาการแล้วนักศึกษามีเสรีภาพอย่างยิ่งไม่ว่าจะจัดปฐกถา อภิปราย หรือจัดทำคำสอนในวิชาต่าง ๆ มากมาย - เราได้พูดถึงเสรีภาพทางวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาไม่ว่าจะเป็นมหาวิทยาลัย เปิด มหาวิทยาลัยปิด มาแล้วล้วนแต่เป็นสถาบันของรัฐทั้งสิ้น เราลองมาพังกกันว่าสถาบันอุดมศึกษาที่ไม่ขึ้นตรงนัก อาจจะขึ้นอ้อม ๆ กับทบวงมหาวิทยาลัยหรือขึ้นอยู่กับความควบคุมดูแลของสำนักงานเอกชน ท่านมีวิธีการบริหารหรือการให้เสรีภาพทางวิชาการ

อย่างไรบ้าง แว่ว ๆ มาว่าท่านมีเสรีภาพในการ
กำหนดค่าหน่วยกิต จะกำหนดค่าหน่วยกิตเท่าไรก็ได้
นอกจากนั้นการกำหนดหลักสูตร กำหนดการบริหาร
การบริการต่าง ๆ ให้กับอาจารย์และนักศึกษา ใน
สถาบันของท่านก็มีเสรีภาพในการดำเนินงานไม่น้อย
เราจะลองเปรียบเทียบดูว่าระหว่างของรัฐบาลกับของ
เอกชนใครจะมีเสรีภาพมากกว่ากัน ขอเรียนเชิญ
ภราดา ประทีป มารัติน โกลลมาศ

ภราดา ประทีป ขอบคุนท่านอาจารย์ที่เคารพ ที่ให้
ผมมีโอกาสดำพูดทั้ง ๆ ที่เวลาใกล้จะหมดแล้ว

สวัสดิ์ท่านอธิการบดี ท่านคณบดี และนักศึกษา
ทุกท่าน ผมอยากจะตอบอาจารย์บังอรเดี๋ยวนี้เลย

ว่า ในการกำหนดค่าหน่วยกิตตามใจชอบ หรือกำ-
หนดหลักสูตรใด ๆ ทั้งสิ้น ทุกอย่างจะต้องดำเนินการ
การภายใต้ความควบคุมของทบวงฯ ฝ่ายเอกชนมี
สิทธิที่จะเสนอ ส่วนข้อเสนอแนะทั้งหลายนั้นจะได้
รับความเห็นชอบหรือไม่เป็นอีกเรื่องหนึ่ง ในฐานะ
ที่ผมเป็นคนสุดท้าย จึงขออนุญาตเจาะให้ลึกลงไป
ถึงความเป็นมาของเสรีภาพทางวิชาการ เพราะ
เป็นเรื่องโต้แย้งกันได้พอสมควร ก่อนที่จะมาเปรียบ
เทียบกันดูว่าระหว่างรัฐและเอกชนนั้น ใครมีเสรี
ภาพมากกว่ากัน

เราก็ทราบกันดีว่าในทุกยุคทุกสมัยของประวัติ
ศาสตร์การศึกษา เสรีภาพทางวิชาการ (Academic
freedom) มีพื้นฐานมาจากสิทธิมนุษยชน (Human
Rights) การประกาศสิทธิมนุษยชนของสหประชา-
ชาติในปี ค.ศ. 1948 นั้น ไม่ได้หมายความว่า
มนุษยชาติเพิ่งเริ่มคิดถึงสิทธิมนุษยชนในศตวรรษที่ 20
ก็หาไม่ ไม่ใช่เลย ความจริงนั้นมนุษยชาติได้มีความ
คิดในเรื่องนี้เป็นเวลาหลายร้อยหลายพันปีมาแล้วจน
กระทั่งมนุษยส่วนใหญ่ของโลกได้มีการวิวัฒนาการ
บรรลุถึงวุฒิภาวะที่ยอมรับกันว่าเสรีภาพทางการ
แสดงความคิดเห็น (freedom of expression)
เสรีภาพของการดำรงชีวิตอยู่ เป็นคุณค่าสมบูรณ์ คือ
absolute values ที่ควรจะมีการประกาศอย่าง
เปิดเผย และเป็นที่ยอมรับของอารยประเทศและ
ปัญญาชนโดยทั่วไป กระผมมีความเห็นว่า เสรีภาพ-

ทางวิชาการมีความเป็นมาพร้อม ๆ กับประวัติศาสตร์ของการประกาศสิทธิมนุษยชน ในการวิวัฒนาการทางความคิดและความเจริญ นับแต่มนุษย์เริ่มดำรงชีวิตอยู่ในโลกมาเป็นเวลาหลายหมื่นปี นับว่าเป็นศักราชใหม่ของมนุษยชาติที่ว่าได้ เสรีภาพทางวิชาการมีความเป็นมาอย่างเห็นได้ชัดในสมัยอารยธรรมกรีกโบราณ และก็มีความเป็นมาควบคู่กับความคิดเรื่องประชาธิปไตยนั้นละครับ ตั้งแต่สมัย Academy of Athens ที่ซึ่งเริ่มมีการสอนเรื่องประชาธิปไตย โดย Aristotle, Plato และสานุศิษย์ของท่าน เราอาจจะถือได้ว่า Academy of Athens เป็นจุดกำเนิดของเสรีภาพทางวิชาการก็ได้ครับ ความคิดเช่นว่านี้ได้ถูกถ่ายทอดกันมา อย่างที่ ดร. เกษม ได้พูดมาสังกรูว่า การที่มนุษย์อยากจะแสวงหาความรู้ การที่มนุษย์บางกลุ่มอยากจะสอนถ่ายทอดวิชาการ ได้กลายเป็นจุดกำเนิดของมหาวิทยาลัยนั้น ผมเห็นเป็นความจริงเชิงประวัติศาสตร์ ดังเช่นกลุ่มคนที่สอนในสมัยกลางเป็นต้น ในครั้งนั้นมีคนอยากแสวงหาความรู้ อยากเล่าเรียนมากมายก็พากันมาตั้งมหาวิทยาลัยกันขึ้น พุดง่าย ๆ ก็คือ ตั้งขึ้นโดยพวกนัก - ศึกษาตนเอง เช่น มหาวิทยาลัย Bologna เป็นต้น กลุ่มคณาจารย์ที่ร่อนวิชาอยากจะถ่ายทอดวิชาเสีย เกิน ให้มนุษย์ทั้งหลายได้รับทราบไว้ จึงไปตั้งมหาวิทยาลัยกันเช่น University of Paris เป็นต้น ในบางแห่งนั้น กลุ่มผู้เฝ้าหาวิชาความรู้หรือกลุ่มผู้-

คงแก่เรียน (Scholars) บังเอิญไปทะเลาะกับชาวบ้านเข้า คือมีความนึกคิดขัดแย้งกับความเชื่อถือของชาวบ้าน อย่างเช่นที่ Oxford Scholars กลุ่มนี้ก็เลยหนีจาก Oxford ไปตั้งมหาวิทยาลัยใหม่ที่เคมบริดจ์ (Cambridge) เพราะฉะนั้นสิ่งที่เกิดขึ้นมานี้เกิดขึ้นมาจากความต้องการของกลุ่มคนที่ จะเผยแพร่ความนึกคิดในเรื่องประชาธิปไตย ความนึกคิดในเรื่องศาสนา เสรีภาพและอิสรภาพของบุคคลซึ่งมีลักษณะความเป็นมาคล้าย ๆ กัน สรุปก็คือมหาวิทยาลัยถือกำเนิดมาจากกลุ่มคนที่อยากจะแสวงหาความรู้ และกลุ่มคนที่อยากจะถ่ายทอดวิชาความรู้ และทั้งสองกลุ่มชนนี้ต่างก็ต้องการมีเสรีภาพที่จะเรียนที่จะสอน ต่างก็ต้องการมี Autonomy ในเรื่องของการเรียนการสอน ซึ่งก็คือเสรีภาพทางวิชาการนั่นเอง ทั้งหมดนี้ก็เพื่อจะแสวงหาสิ่งจะความจริงกันทั้งนั้น จากประวัติศาสตร์การศึกษาจึงพบว่าชนทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มไหนก็ตาม เป็น Scholars หรือเป็นนักศึกษา จะตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นก็เพื่อวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน คือ แสวงหาสิ่งจะความจริง การแสวงหาสิ่งจะความจริงดูจะเป็นความประสงค์ร่วมกัน และเป็นจุดกำเนิดของมหาวิทยาลัย และในเมื่อ Scholars เหล่านั้นหรือผู้คงแก่เรียน มีความร้อนรนความกระหายที่จะแสวงหาสิ่งจะความจริง เขาเหล่านั้นก็อ้างสิทธิที่จะปกครองตนเอง และในหลายกรณี ได้ประสบความสำเร็จ

สำเร็จในการอ้างสิทธิที่จะปกครองตนเอง คือ ถือว่ามหาวิทยาลัยต้องมีความเป็นอิสระภาพ Autonomy บังเอิญ Scholars และนักศึกษาในยุคนี้หลายคนมีสมบัติส่วนตัว เมื่อมีสมบัติส่วนตัวแล้วเขาก็พึ่งตนเองได้ ในหลายกรณีเขาไม่ต้องพึ่งความช่วยเหลือทางปัจจัยจากศาสนจักรหรือยุทธจักรเลย เพราะในยุคก่อน ๆ นั้นทั้งศาสนจักรและยุทธจักร (The Church and the State) พยายามที่จะบังคับควบคุมความเป็นอยู่ของปัญญาชนเหล่านั้นไว้ Scholars เหล่านั้นก็เหมือนขอมคำคืนนั้นแหละ เมื่อถูกบีบจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสู้ไม่ได้ก็คำคืนไปโผล่ที่อื่น ในที่ ๆ ตนมีอิสระภาพ แล้วก็เริ่มตั้งหน้าตั้งตาสอนนักเรียนกันใหม่ ถกเถียงกันด้วยเรื่องต่าง ๆ เพราะฉะนั้นท่านจะเห็นว่าเจตนารมณ์ของเสรีภาพทางวิชาการนี้ อยู่ที่ความต้องการที่จะมีเสรีภาพทางการค้นคว้าไต่ถาม (Freedom of Inquiry) เจตนารมณ์ที่อยากจะค้นคว้าหาความจริง (Spirit of Inquiry) ทำให้ผู้คงแก่เรียนเหล่านั้นยอมสละแม้ชีวิตที่จะรักษาสีตอันหวงแหนนี้ไว้ เราจึงเห็นว่าพวกเหล่านี้ ในบางครั้งถึงกับหลบหนีชาวบ้านเพื่อจะไปตั้งโรงเรียนขึ้นมาสอนสิ่งที่ตนเชื่อว่าเป็นความจริง ความเป็นมาของเสรีภาพทางวิชาการก็เป็นอย่างนี้แหละครับ ส่วนในยุคใหม่นั้น ถ้าเราจะนับแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 ก็ควรจะได้มหาวิทยาลัยในยุโรป และเป็นต้นในประเทศเยอรมันตีความหมายเรื่อง "เสรีภาพทางวิชาการ (Academic freedom)" ไปใน 2 องค์ประกอบ คือ

Lehrfreiheit (freedom to teach) และ Lernfreiheit (freedom to study) ซึ่งนักการศึกษาหลายคนเชื่อว่าเป็นพื้นฐานของ basic modern formulations ของเสรีภาพทางวิชาการ ส่วนสหรัฐอเมริกา นั้น เสรีภาพทางวิชาการรวมไปถึง "Protection of Tenure of Professors, Scope of Faculty Control และ Student Liberties." แน่นนอนละครับการตีความหมายของเสรีภาพทางวิชาการไม่ใช่ของง่ายนักที่จะทำให้ทุกคนในระบบมหาวิทยาลัยเข้าใจตรงกัน ข้อขัดแย้งอันเกิดจากการตีความหมายนั้นมีมากมาย รวมทั้ง abuses ต่าง ๆ ที่มาจากคณาจารย์และนักศึกษาเอง เช่น นักศึกษาขอสิทธิพิเศษไม่เข้าเรียนแต่มีสิทธิสอบ เป็นต้น นักการศึกษามีเหตุผลทั้ง pros และ cons เกี่ยวกับเรื่องนี้ รวมทั้งอาจารย์บางคนที่อ้างเสรีภาพทางวิชาการ โดยไม่เตรียมการสอนหรือทำการค้นคว้าวิจัยเพื่อประกอบการสอนก็มี ผมเข้าใจว่าเราจะหาข้อยุติง่าย ๆ ไม่ได้กันในเรื่องนี้ คงจะต้องใช้เวลาอีกนานพอควรที่ปัญญาชนในมหาวิทยาลัยจะยอมรับ constraints ต่าง ๆ อันเนื่องมาจากเสรีภาพทางวิชาการ ซึ่งจะต้องรวมถึงความรับผิดชอบหน้าที่ ระเบียบวินัย และอิสระภาพ (freedom from restraints to do right things) เราลองมาดูประวัติความเป็นมาและชีวิตคณาจารย์ในมหาวิทยาลัยคูป้าง บางทีจะหาข้อสรุปได้บ้างจากประ-

ติศาสตร์ของเสรีภาพทางวิชาการว่ามีการวิวัฒนาการ
อย่างไร

ในยุคก่อน ๆ นั้นผลผลิตของมหาวิทยาลัยมักไป
รับใช้ศาสนจักรและยุทธจักรทั้งหลาย แต่มหาวิทยาลัย
เองไม่ได้มีเจตนา ไม่มีความตั้งใจอย่างชัดเจน ที่จะ
ผลิตคนไปรับใช้ทั้งศาสนจักรและยุทธจักร การที่ผลผลิต
ของมหาวิทยาลัยไปรับใช้บ้านเมืองและศาสนจักรนั้นถือ
เป็นแค่ by product เท่านั้น มาถึงตอนนี้เราอาจ
เถาถามว่า เขาตั้งมหาวิทยาลัยกันขึ้นมาทำไม ผู้คงแก่
เรียนเหล่านั้นจะตอบว่าเขาต้องการสิ่งเดียว คือ มี
โอกาสถกเถียง มีโอกาสอภิปรายกันด้วยเรื่องปัญหา
ชีวิตและเรื่องของปัญญาเท่านั้น เพื่อจะบรรลุถึง
ความจริง เขาต้องการมีโอกาสที่เท่านั้นที่จะแสวงหา
ความจริง นี่แหละคือ Justification ของการมี
มหาวิทยาลัย ของการตั้งมหาวิทยาลัย นี่คือภูมิหลัง
ของการมีการศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งโลกได้เห็น
เป็นพยานมาจนถึงปัจจุบัน และเมื่อสิ่งนี้เป็นที่มาของ
มหาวิทยาลัย แน่แน่นอนละครับ เสรีภาพที่คณาจารย์ หรือ
scholars ต้องการแสวงหาก็คือ เสรีภาพทางการ
แสดงความคิดเห็นนั่นเอง เมื่อฟังดูแล้วก็รู้สึกว่
scholars เหล่านั้นจะไม่มีบทบาทสำคัญอะไรในสัง
คม ความจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ เขาเหล่านั้นได้อ้าง
อ้างและทำตัวเป็นมโนธรรมของสังคม เขาทำตนเป็น
เลาไม่เข้าข้างใคร เขามักออกแถลงการณ์ให้ความ
เห็นแก่สังคม และเป็นผู้ประสานความคิดแตกแยกกระ-

หว่างยุทธจักรกับศาสนจักร ท่านคงจะทราบกันดีแล้ว
ว่าโลกตะวันตกยุคก่อน ๆ นั้น ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของ
ศาสนจักรและยุทธจักร มีการแก่งแย่งและช่วงชิง
อำนาจระหว่าง 2 อำนาจนี้เสมอ แต่พวกผู้ไฟ้หา
วิชาความรู้ที่ตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นมา เป็นพวกที่ไม่
ต้องการทำตนเป็นทาสความคิดของทั้งศาสนจักรและ
ยุทธจักร และในเวลาเดียวกันก็ไม่ยอมให้ทั้ง 2
อำนาจนี้มาครอบงำความคิดของตน พฤติกรรมของ
เขาเอง ดูไปแล้วก็เหมือนกลุ่มชนที่ทำตนเป็นมโน-
ธรรมของสังคม คือ เขากล้าติเตียนทั้ง 2 อำนาจ
เมื่อทำสิ่งที่ไม่ชอบมาพากล ในเวลาเดียวกันเขาก็
เสี่ยงต่อการถูกจับเผาไฟทั้งเป็นโดย 2 อำนาจนั้น
พวก Scholars หรือปัญญาชนของมหาวิทยาลัยมัก
สอนกันว่า อำนาจการปกครองสังคมยุคนั้นขึ้นอยู่กับ
3 ฝ่ายด้วยกันคือ อำนาจฝ่ายศาสนจักร
(Ecclesiastical Power) คือฝ่ายสงฆ์ปกครอง
จิตใจคน อำนาจของกษัตริย์ (Divine Rights
of King) หรืออำนาจปกครองบ้านเมืองและอำ-
นาจของประชาชนหรือเสียงของปวงชน (Vox
Populi) ซึ่งถือกันว่าเป็นเสียงสวรรค์เป็นพลัง -
ของปวงชน และถือกันว่าเป็นสิทธิของปวงชนที่จะแสวง
หาสัจจะความจริงโดยการศึกษาค้นคว้า อำนาจทั้ง
สามแบบคือสิ่งที่พวกคงแก่เรียนเน้นมาก ทั้งนี้เพื่อ
อ้างสิทธิของประชาชนที่จะศึกษาเล่าเรียน และ
มีความคิดเป็นเอกเทศ ทั้งศาสนจักรและยุทธจักรต่าง

ก็พยายาม control อำนาจของปวงชนอยู่เสมอ ประวัติศาสตร์การศึกษาได้ชี้ให้เห็นแล้วว่า ทั้งสองอาณาจักรนั้นคิดผิดที่จะไปควบคุมเสียงปวงชน เพราะคณาจารย์เหล่านั้นมีวิญญูณของอาจารย์จริง ๆ รักสังฆธรรมเหนือชีวิต จึงไม่ยอมสยบตัวให้แก่ใครทั้งสิ้น ซึ่งมีตัวอย่างให้เห็นมากมายในประวัติศาสตร์ แม้ในยุคใหม่นี้เราก็มีตัวอย่างให้เห็นกัน เช่น ในสหรัฐอเมริกา เป็นต้น จะเห็นว่าเมื่อเริ่มมีความคิดเห็นแตกแยกเกี่ยวกับการเลิกทาส พวกปัญญาชนที่ต่อต้านพวกค้าทาสก็ต้องมีอันเป็นไป อธิการบดีของมหาวิทยาลัยหลายแห่งถูกขับไล่ออกจากตำแหน่ง เช่น อธิการบดีของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard) และ Dartmouth College เป็นต้น เพราะกรรมการของ Board of Trustees ส่วนใหญ่เป็นนายทุนค้าทาส ต่อมาในปลายศตวรรษที่ 19 เมื่อดาร์วิน (Darwin) ได้ประกาศทฤษฎี Evolutionary Theory ขึ้นมา ความคิดด้วยเรื่องการวิวัฒนาการของมนุษย์ได้แผ่ขยายไปทั่ว พวกฝ่ายศาสนา และชาวบ้านอนุรักษ์นิยมในยุคนั้นซึ่งเป็นเจ้าของมหาวิทยาลัยหลายแห่งได้ใช้อิทธิพลปลดโปรเฟสเซอร์หลายคนออกจาก Chair ในมหาวิทยาลัย เพราะโปรเฟสเซอร์เหล่านั้นสนับสนุนทฤษฎีวิวัฒนาการของมนุษย์ โดย Darwin โปรเฟสเซอร์จำนวนมากยอมถูกออกจากมหาวิทยาลัยมากกว่าที่จะยอมเปลี่ยนความคิด ในต้นศตวรรษนี้เองเรื่องราวทำนองนี้ก็เกิดขึ้นอีก เช่น ที่

มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด ทั้งนี้เพราะท่านอธิการบดี Edward มีความคิดขัดแย้งในเรื่องทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์กับกรรมการของ Board of Trustees จนกระทั่งร้อนถึง American Social Sciences Association และ American Association of University Professors รวมตัวกันคัดค้านการปลดอธิการบดีของสแตนฟอร์ดออก อันเนื่องมาจากความขัดแย้งทางความคิดเห็นในเรื่องวิชาการ อธิการบดีหรือโปรเฟสเซอร์ต่างก็มีสิทธิเสรีภาพในทางวิชาการที่จะยึดถือหรือเชื่อถือในทฤษฎีอะไรที่ตนมีเหตุผลจะเชื่อถือ แต่ในที่สุดก็ต้องแพ้อำนาจของเงินเราก็อธิบายว่าเหตุจักรนั้นมียุทธอำนาจมากในการให้การสนับสนุน และก็มีอำนาจมากในการทำลายด้วยเหมือนกัน ปัญหาอยู่ว่าระหว่างเสรีภาพทางวิชาการกับอำนาจการควบคุมโดยชอบธรรมของผู้มีอำนาจปกครอง เราควรหาทางสายกลางอะไรได้บ้าง ? อย่างในประเทศเยอรมัน ยุทธจักรได้จับมือกับศาสนจักร เสียงประชาชนหรือเสียงของคณาจารย์ต้องเจียมไปบ้างเหมือนกัน ผมจำได้ว่าในปี 1972 โปรเฟสเซอร์ Hans Küng ถูกถอดจาก Chair of Catholic Theology ของ Tübingen University โดยข้อเสนอแนะของสภาสังมราชประเทศเยอรมัน ทั้งนี้เพราะโปรเฟสเซอร์อันคนเขียนหนังสือที่เราเรียกว่า controversial มาก เรื่อง "Infallibility, An Inquiry" และ

พิมพ์บทความอื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่งทางศาสนาไม่ชอบนัก โปรเฟสเซอร์ท่านนี้ก็ยอดเหมือนกัน ท่านยอมถูกออกจากตำแหน่งในมหาวิทยาลัยแต่ไม่ยอมเผาจำราของท่าน กลับไปตั้งสถาบันขึ้นมาใหม่ภายในรั้วของมหาวิทยาลัยทูบิงเกนนั่นแหละ อันนี้เราอาจจะถือว่าเป็นการประนีประนอมระหว่างผู้มีอำนาจปกครองมหาวิทยาลัยกับโปรเฟสเซอร์หรือไม่ ผมไม่แน่ใจ เมื่อตอนผมไปเยี่ยมมหาวิทยาลัยทูบิงเกนในปี 1976 ได้แวะไปเยี่ยมโปรเฟสเซอร์ท่านนี้เพื่อให้ moral support แก่ท่าน ท่านคงจะเห็นแล้วว่าจิตารมณ์ของ Freedom of Inquiry นั้น หาได้หมดไปจากวิญญาณที่รักเสรีภาพทางวิชาการไม่ ผมได้เน้นมาเป็นเวลานานพอควรพร้อมกับชักตัวอย่างให้เห็นแล้วว่ามหาวิทยาลัยเกิดขึ้นมาก็เพื่อปกป้องเสรีภาพทางความคิด เสรีภาพทางการแสดงออก เสรีภาพทางการพูดทั้งนี้ก็เพื่อคณาจารย์หรือผู้คงแก่เรียน และผู้ที่แสวงหาความรู้ทั้งหลาย จะได้มีโอกาสค้นหาสัจจะความจริง สิ่งที่สำคัญที่สุดที่เราควรตั้งเป็นข้อสังเกตก็คือ กลุ่มชนเหล่านั้นเป็นผู้มีลักษณะพิเศษคือใช้ชีวิตและดำรงชีวิตของตนเพื่อเป็นพยานต่อสัจจะความจริง ต่อสิ่งที่ท่านเชื่อว่าเป็นสัจจะ อย่างท่าน ดร.สาโรช บัวศรี ผู้คงแก่เรียนของเราเป็นต้น ชีวิตของท่านบอกถึงสิ่งที่ท่านเชื่อและเป็นพยานถึงสัจจะที่ท่านสอน สิ่งนี้ในตัวของท่านเองเป็นเหตุผลโดยสมบูรณ์ที่ว่าบุคคลเช่นท่านสามารถตั้งสถาบันขึ้นมาจนเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป เพื่อ

สอนเพื่อถ่ายทอดวิชาความรู้ และนี่เป็นเหตุผลว่าทำไมผู้ใฝ่หาวิชาความรู้ จึงพยายามขยายแนวความคิดด้วยเรื่องเสรีภาพทางวิชาการซึ่งเป็นเจตนารมณ์ที่ถูกต้องของมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแห่งใดที่ไม่มีเสรีภาพทางวิชาการ มหาวิทยาลัยแห่งนั้นย่อมจะไม่บรรลุถึงสัจจะความจริงได้เลย การค้นคว้าแสวงหาความจริงคือภารกิจที่สำคัญที่สุดของมหาวิทยาลัย ถ้าเราสังเกตให้ดีจะเห็นว่า หลายมหาวิทยาลัยมีปรัชญาความคิดที่วางบนพื้นฐานของสัจจะความจริงจนถึงกับมีจารึกไว้อย่างชัดเจน เช่น มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดจารึกไว้บนตราของมหาวิทยาลัย VERITAS (สัจจะ) มหาวิทยาลัยอินเดียนาเขียนว่า LUX ET VERITAS (แสงสว่างและความจริง) บางแห่งไม่ได้เขียนคำว่าสัจจะหรือความจริง แต่ก็เขียน attributes ของสัจจะไว้เช่นที่มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด เขียนเป็นภาษาเยอรมันซึ่งพอจะแปลเป็นภาษาอังกฤษว่า "The Wind of Freedom Blows" ผมจำได้ว่าท่านอธิการบดีของมหาวิทยาลัยยิ่งใหญ่แห่งหนึ่งเคยกล่าวว่า "...มรรคาที่ถูกต้องของมหาวิทยาลัยที่แท้จริง คือ...อิสรภาพที่จะ question สิ่งที่เคยได้รับการยอมรับว่าเป็นความจริง และในเวลาเดียวกันมีภารกิจที่จะค้นหาสิ่งที่ยังเป็น unknown" อีกท่านหนึ่งกล่าวว่า "มหาวิทยาลัยที่อยู่เฉย ๆ มีความพอใจอยู่กับตนเองจะเป็น contradiction มหาวิทยาลัยดำรงชีวิตอยู่ก็เพื่อ

จะ disturb สังคม กระตุ้นสังคมให้คิดให้แย้ง..." มหาวิทยาลัยอื่น ๆ อาจจะได้ไม่ได้ประกาศปรัชญาว่าตนยึดถือในสังคมนั้น แต่คตินิยมที่จารึกไว้ในดวงตราของมหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง ก็บอกถึงหรือมีความหมายถึงสิ่งจะทั้งสิ้น เช่น คำว่า WISDOM และ KNOWLEDGE เมื่อเราเรียนรู้ถึงปรัชญา (wisdom) และความรู้ (knowledge) แล้ว การไปถึงสิ่งจะก็เป็นไปได้ เพราะฉะนั้นภารกิจของมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งจะความจริงก็จะมีหน้าที่ปกป้องคณาจารย์ให้พ้นจากความไม่แน่นอนของฝ่ายบริหารและฝ่ายบ้านเมือง ซึ่งในบางครั้งอาจทำให้อาจารย์ไม่สามารถทำหน้าที่ของตนที่จะไปพบสิ่งจะความจริง ด้วยเหตุผลนี้จะตัดสินความมี scholarship ของอาจารย์หรือการสอนของเขาควรเป็นสิทธิของ Faculty หรือสภาคณาจารย์ ผู้ปกครองฝ่ายบ้านเมืองหรือประชาชนไม่ควรยุ่งเกี่ยว และด้วยเหตุผลนี้เหมือนกัน อาจารย์แต่ละคนจะต้องไม่ห่วงเหี่ยว informations ที่จะทำให้ประชาชนเห็นความจริง เขาจะต้องเป็นบุคคลที่พูดแต่ความจริง และจะต้องเป็นบุคคลที่รู้ว่าเมื่อตนพูดแล้วจะทำให้ผู้อื่นบรรลุถึงความจริง หากอาจารย์ท่านใดไม่ทำหรือไม่มีอุดมการณ์ดังกล่าวมานี้ ก็ถือว่าเป็นผู้ที่ทรยศต่อความจริง บุคคลเหล่านั้นไม่ควรอยู่ในกลุ่มของคณาจารย์ในมหาวิทยาลัย ฉะนั้น เสรีภาพทางวิชาการนี้เป็นวัฒนธรรมของปัญญาชน เป็นวัฒนธรรมที่ตกทอดมานานหลายพันปี ซึ่งบรรพบุรุษ

ของเราได้มอบหมายไว้ให้เป็นมรดก เป็นปรัชญา (wisdom) และได้สอนกันมาตั้งแต่สมัยอริสโตเติลแล้ว เราถือว่าการยืนหยัดในเรื่องเสรีภาพทางวิชาการเป็นความกล้าหาญของปัญญาชน เป็นเจตนารมณ์ที่สืบทอดและมีพื้นฐานมาจาก Natural Rights สิทธิโดยชอบธรรมตามธรรมชาติของมนุษย์ แต่สิ่งสำคัญที่เราควรจะเข้าใจให้ดีเกี่ยวกับเสรีภาพทางวิชาการก็คือ เสรีภาพจะต้องเป็น freedom of professionally qualified person ที่จะตั้งข้อสังเกตที่จะค้นคว้าได้ถาม (to inquire, to investigate) เผยแพร่ที่จะสอนความจริงอย่างที่เขาเห็นโดยไม่มีใครมาคอยบังคับเขา ยกเว้นแต่ระบบการ control ที่มาจาก authority of rational method โดยวิธีการควบคุมแบบตรรกวิทยา ตรรกศาสตร์ เท่านั้น ไม่ใช่โดย whims and fancies ของใคร สิ่งจะอันนี้คือความจริง คือเหตุผลของการยืนหยัดที่จะให้มีไว้ซึ่งเสรีภาพทางวิชาการในมหาวิทยาลัย

ท่านอาจารย์ผู้ดำเนินการอภิปรายได้พูดพาดพิงถึงสถาบันอุดมศึกษาเอกชนกับการควบคุมของทบวงฯ ผมขอเรียนว่า ฝ่ายเอกชนนั้นได้รับเคราะห์รับกรรมกันมาพอสมควร ผมไม่ขอขยายความในที่นี้ เพราะเวลาหมดแล้ว เพียงอยากจะบอกว่า ฝ่ายบ้านเมืองหรือฝ่ายยุทธจักรในประเทศของเราได้เคยพยายามจะ control ความคิดของปัญญาชนในมหา-

วิทยาลัยเหมือนกัน ส่วนฝ่ายปัญญาชนเองนั้นจะได้รับการ respect หรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับว่าฝ่ายเรารู้อาจารย์ได้ข้อสัจธรรมต่ออุดมการณ์มากน้อยเพียงใดคือ สอนสัจจะและมีชีวิตที่เป็นพยานต่อสัจจะเท่านั้น

รศ.บังอร ภราดา ประทีป กล่าวว่า มหาวิทยาลัยเป็นศูนย์กลางของปัญญาชน แต่การควบคุมนี้เป็นวิธีการควบคุมด้วยวิธีการทางตรรกศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกิดขึ้นพร้อมกับเสรีภาพทางวิชาการ มหาวิทยาลัยจะต้องเน้นด้วยการสอนสัจจะความจริงให้กับบุคคลทั่วไป และเสรีภาพทางวิชาการ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทำให้บุคคลกล้าพูดความจริง แต่การพูดความจริงนั้นเป็นการพูดด้วยความรับผิดชอบที่มีต่อสังคม เนื่องจากเวลาของเรามีจำกัดมาก อันตบต่อไปจึงขอเรียนเชิญ ท่านศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี ได้กล่าวเพิ่มเติมตามแต่ท่านจะเห็นควร ขอเรียนเชิญค่ะ

ศ.ดร.สาโรช ผมขอเน้นเรื่องวินัย วินัยจะทำให้เกิดเสรีภาพทางวิชาการอย่างแท้จริง วินัยแปลว่าการบังคับตนเอง ตัวอย่างเช่น คนที่จะเรียนเปียโนตอนเริ่มแรกของการเรียนจะต้องบังคับตนเองอย่างมาก ต้องมีวินัยในตนเองอย่างมากที่จะฝึก กว่าที่จะเล่นได้ลำบากมาก บางคนเลิกเล่นไปเลย บางคนที่ยังบังคับได้ดี ก็เรียนได้ดี เสร็จแล้วก็จะเกิดอิสระภาพ เสรีภาพอันยิ่งใหญ่ กล่าวคือเมื่อเล่นเปียโน

โนเป็นแล้ว ก็จะมีพลังอันยิ่งใหญ่ จะเล่นเพลงของโชแปง หรือเล่นบทเพลงของใครก็ได้ มีอิสระภาพ ประจวบที่บินไปในอากาศ นี่คือนิยามซึ่งช่วยให้เกิดเสรีภาพทางวิชาการ. เมื่อมีวินัยแล้วก็จะทำให้เสรีภาพในเรื่องความดี ในเรื่องความงาม และในเรื่องความจริงเป็นไปได้อย่างที่ท่านอาจารย์ประทีปพูดเรื่องความจริงหลายครั้งหลายครา ถ้าเรามีวินัยแล้วเราก็สามารถจะมีเสรีภาพในทางความงาม (Le beau), ความดี (Le bien), และความจริง (Le vrai). เมื่อเรามีวินัยดีแล้ว เราอยู่ในมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยอาจให้เปิดหอสมุดอยู่จนถึงตี 2 เพราะรู้ว่านิสิตนักศึกษาที่มีวินัยดีแล้วคงไม่ไปทำวุ่น ๆ แฉวแงวมีอะไร เหตุการณ์เช่นนั้นคงไม่มี หรือเมื่อรู้ว่านิสิตนักศึกษาที่มีวินัยดีแล้วเราก็อาจมอบกุญแจห้อง Lab. ให้เลย โดยเฉพาะพวกนิสิตปริญญาโท จะมาทำ Lab. เมื่อไรก็ได้. อย่างเช่น คนไทยเพื่อนผมคนหนึ่งไปคุหนั่งมาก่อน ผมก็ไปด้วย เมื่อหนั่งเล็กผมจะกลับไปนอน แต่เพื่อนกลับบอกว่าจะไปทำ Lab. เรามองนาฬิกาก็เห็นว่าเกือบเที่ยงคืนแล้ว นี่ก็มีเสรีภาพในทางที่จะค้นหาความจริง เพราะว่าไม่มีวินัยแล้วมหาวิทยาลัยรู้ว่านิสิตคงจะไม่ไปทำลายสิ่งของ ขโมยเครื่องมือ, ฯลฯ เพราะเขารู้ว่าเมื่อมีวินัยแล้วหรือว่าเมื่อมีวินัยแล้วก็อาจจะทำให้เกิดความงามได้ เมื่อสมัยผมเรียนนั้นนานมาแล้ว. สมัยนั้นจะเป็นอย่างไรผมไม่ทราบ แต่สมัยผมเป็นนิสิตอยู่ที่จุฬาฯ นิสิตหญิงแต่ง-

ตัวสวยมาก นิสิตชายก็แต่งตัวสวยมาก เวลาจะเข้าห้องฟัง Lecture นิสิตก็ใส่ถุงเท้า นิสิตหญิงก็ใส่ถุงเท้าเรียบร้อยมาก อาจารย์ก็แต่งตัวสวย ตัวอย่างเช่น ท่านอาจารย์ ม.จ.ทองทิพย์ ทองใหญ่ ก่อนที่ท่านจะเข้าห้องบรรยาย ท่านคำนับเรามาตั้งแต่ไกลนอกประตูนั้น บางครั้งเราลุกขึ้นคำนับท่านแทบไม่ทัน ท่านก็แต่งตัวสวยเหลือเกิน ดังนั้น มหาวิทยาลัยจึงมีเสรีภาพในเรื่องความงามมากเหลือเกินเพราะว่ามีวินัยดี. มหาวิทยาลัยรู้ว่านิสิตคงไม่แต่งตัวบ้า ๆ หรือโป๊ ๆ มาเรียนหนังสือ. เพราะว่าเขามีวินัยเป็นอย่างดีแล้ว ซึ่งจะส่งเสริมในเรื่องความงาม ส่งเสริมในเรื่องความจริง หรือค้นหาความจริงได้. เมื่อนิสิตมีวินัยแล้วเราจะส่งเสริมเสรีภาพที่จะเรียนเท่าไรก็ได้. เข้าเรียนในมหาวิทยาลัยเปิดเท่าไรก็ได้ อย่างมหาวิทยาลัยเปิดของท่านอาจารย์สุขุมนี้, นี่มิใช่ที่ผมสนับสนุนท่านเพราะว่าท่านให้ปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์แก่ผม, แต่ผมว่าเป็นมหาวิทยาลัยที่ส่งเสริมหลักการที่ว่า คนทุกคน อย่างที่ท่านอาจารย์ประทีปได้กล่าวแล้ว ย่อมมีสิทธิ (Human Right) ที่จะต้องเรียนถึงมหาวิทยาลัย. มิใช่ว่าเรียนถึงมหาวิทยาลัยแล้ว ไม่มีงานทำ. ถ้าไม่เรียนถึงมหาวิทยาลัยละเป็นอย่างไร, มีงานทำมากนักรหรือ. ก็ไม่มี. ข้อสำคัญอยู่ที่ว่าเมื่อเข้ามหาวิทยาลัยแล้วเราสามารถที่จะชี้ช่องทาง ถ้าท่านเรียนในวิชานี้ เมื่อสำเร็จออกไปแล้วก็มีช่องทางที่จะไปทำของตนเอง ไปเริ่มงาน

ของตนเองไม่ต้องไปเป็นลูกจ้างใคร. ถ้าไม่ทราบช่องทาง, เมื่อสำเร็จแล้วก็จะไปเตะฝุ่น. แล้วก็มาหาว่าเรียนมหาวิทยาลัยไม่ดี. ผมเข้าใจว่าดี. เรียนมหาวิทยาลัยให้มาก ๆ. ยิ่งเรียนมหาวิทยาลัยกันทั้งประเทศยิ่งดี เพราะว่าประเทศไทยมีสัญญากับตนเองว่าจะต้องปกครองแบบประชาธิปไตย. ดังนั้น ถ้าประชาชนมีความรู้เพียง ป.4 หรือ ป.6 แล้วจะปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างไรกัน. เวลาเลือกตั้งให้เงินเพียง 50 บาท หรือ 100 บาท แล้วให้เลือกคนนั้นคนนี้. ด้วยวิธีเช่นนี้ ถ้าคนมีความรู้สูง ก็อาจมีความคิดขึ้นว่าไม่เอา ข้าพเจ้าจะคิดของข้าพเจ้าเอง ถ้ามีวินัยดีแล้วอาจคิดว่าถ้าข้าพเจ้าจะเลือกใครก็ได้แต่ข้าพเจ้าจะคิดเอง. คนนี้อาจปากหวาน คนนี้ไม่ค่อยพูด แต่ทำจริง รู้จักแยกแยะได้ แต่ถ้าคนไม่มีความรู้ก็จะแยกไม่ออก บนเบกันไปหมด. เพราะฉะนั้นผมก็ขอสนับสนุนว่าถ้ามีวินัยแล้วก็เชิญเล่าเรียนกันให้เต็มที่ เล่าเรียนกันให้ตลอดชีวิต (Life-long education). ให้สังคมของเราเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning society). ทั้งนี้จะต้องมีวินัย แต่ถ้าไม่มีวินัย ผมก็ไม่รู้เหมือนกัน

รศ.ป๋วย ขอบการอภิปรายเรื่อง มหาวิทยาลัยกับเสรีภาพทางวิชาการเพียงเท่านี้

ผศ.คมเพชร ก่อนที่จะสิ้นสุดพิธีการในรอบเช้านี้

ะครับ ผมขอเรียนเชิญท่านคณบดีกล่าวขอบคุณท่าน
วิทยากรครับ

ผศ.สมควร ท่านผู้มีเกียรติที่เคารพ นิสิตที่รักทุกท่าน
ผมคิดว่าท่านคงมีความเห็นพ้องกับผมว่า ตลอดเวลา
2 ชั่วโมงนี้ เราได้ใช้เวลาไปอย่างมีค่ามากที่สุด ผม
เองนั้น รู้สึกคล้าย ๆ ถูกตรึงสะกดจิตด้วยความรู้ที่
น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง ท่าน ดร.เกษม ได้กล่าวว่า
"บัณฑิตนั้น แปลว่า 'ไม่ได้ความ'" แปลว่า ท่านจบไป
แล้วอย่าไปทนงตนว่า ท่านยิ่งใหญ่ เพราะฉะนั้นท่าน
เหล่านั้น ท่านนอกจากจะจบเป็นบัณฑิตแล้วยังได้
คลุกคลีกับวงการศึกษามาเป็นเวลานาน เพราะสิ่งที่

ได้กล่าวออกมานั้นเป็นสิ่งที่ได้รับความประทับใจ ไม่ใช่
ได้ความ เพราะว่าท่านนอกจากจะมีความเป็นบัณฑิต
ชั้นสูงแล้ว ยังได้คลุกคลีกับงานการศึกษาระดับมหา-
วิทยาลัยที่แท้จริง ๆ ท่านจึงได้นำเอาสิ่งเหล่านั้น
มาสรุปเป็นความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์แก่พวกเรา
นับว่าเราได้เรียนรู้ในสิ่งที่ท่านได้เรียนรู้มาในเวลา
หลาย ๆ ปี ในเวลาเพียง 2 ชั่วโมง เพราะ
ฉะนั้นผมก็รู้สึกที่เราได้รับประโยชน์จากการนี้มาก
ตามที่ผมสังเกตดู ผมค่อนข้างรู้สึกเอาเองว่าท่าน
วิทยากร ท่านเองก็ถูกใจเหลือเกินที่ได้พูดเรื่องนี้
เพราะว่าทุกท่านพูดอย่างมีชีวิตชีวาและผมก็รู้สึกว่า
ท่านเองก็เป็นเสรีชนและก็อยากให้เข้าใจว่าเสรี -
ภาพนั้น หมายความว่าอย่างไร และเราก็อย่าใช้
ไปอย่างผิด ๆ นะครับ เสรีภาพนั้นต้องตามมาด้วย
ความรับผิดชอบต่อสังคมและตามมาด้วยประสิทธิภาพ
เพราะฉะนั้นถ้าผมสรุปจากการที่ท่านวิทยากรอภิปราย
มา หมายความว่าในเสรีภาพนั้น ท่านจะสอนอย่าง
ไรก็ได้ ท่านจะทำอย่างไรก็ได้ แต่ว่าถ้าผู้สอนบอก
ว่าชั่วโมงนี้สิดไปหาความรู้ในห้องสมุด แปลว่า
อาจารย์ก็ต้องไปหาความรู้เป็นสองเท่า เพื่อจะได้
ตอบคำถามของนิสิตที่กลับมา อย่างนี้เป็นเสรีภาพ-
ทางวิชาการ แต่ว่าถ้านิสิตไปเข้าห้องสมุด อาจารย์
ไปเล่นรummy อย่างนี้ไม่ใช่เสรีภาพทางวิชาการเพราะ
อาจารย์ไม่มีความรับผิดชอบ และนั่นไม่ใช่วิธีสอนที่มี
ประสิทธิภาพ ผมคิดว่าท่านได้ให้สิ่งนี้แก่เรา ผมขอ

หยิบยกเพียงบางประเด็นขึ้นมากล่าวเท่านั้น เพราะ
ฉะนั้นนี้เป็นตัวอย่างของความเข้าใจที่ได้รับจากการ-
อภิปรายครั้งนี้ ผมต้องขอขอบพระคุณและถือเป็น
เกียรติอย่างมากที่ท่านได้กรุณาให้เกียรติแก่คณะศึกษา-

ศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ขอขอบพระ-
คุณ ถ้าท่านเห็นด้วยกับสิ่งที่ผมกล่าวนั้น ขอได้โปรด
แสดงความในใจของท่านออกมาด้วยการปรบมืออีกครั้ง
หนึ่งครับ (เสียงปรบมือ)

หนังสือถอดคำอภิปรายเรื่อง

มหาวิทยาลัยกับเสรีภาพทางวิชาการ

จัดทำโดยคณะกรรมการจัดการรายได้สมทบทุน

"สาโรช - ลีรี บัวศรี" ซึ่งเป็นทุน

ช่วยเหลือนิสิต มศว ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์

และสนับสนุนการวิจัยทางการศึกษาแก่นิสิต

และอาจารย์ มศว ที่มิเคยได้รับการสนับสนุน

จากแหล่งการเงินใด ๆ